

Bestrijding van segregatie in het onderwijs in gemeenten
- Verkenning van lokaal beleid anno 2008-

FORUM, Instituut voor Multiculturele Ontwikkeling
April 2009

FORUM, Instituut voor Multiculturele Ontwikkeling
Postbus 201
3500 AE Utrecht

Kanaalweg 86
3533 AE Utrecht

Tel: (030) 297 43 21
Fax: (030) 296 00 50

www.forum.nl

Programmaleiding: Zeki Arslan
Projectleiding: Meral Nijenhuis
Onderzoek: Guuske Ledoux, Charles Felix, Dorothé Elshof verbonden aan
het SCO-Kohnstamm Instituut

A handwritten signature in black ink, appearing to read 'M. Kohnstamm', is written over a solid black rectangular background.

SCO-KOHNSTAMM INSTITUUT

FORUM is een onafhankelijk kennisinstituut op het terrein van multiculturele vraagstukken vanuit het perspectief van de democratische rechtsstaat, sociale cohesie en gedeeld burgerschap. FORUM vergaart kennis op het brede terrein van integratie, stelt deze beschikbaar en zet de kennis om in praktisch toepasbare methoden en producten.

Inhoudsopgave

1. Inleiding en onderzoeksvragen
2. Onderzoeksopzet
3. Resultaten
 - 3.1 Kenmerken van gemeenten en besturen
 - 3.2 Definitie van etnische segregatie
 - 3.2.1 Primair onderwijs
 - 3.2.2 Voortgezet onderwijs
 - 3.3 Overleg over etnische segregatie
 - 3.4 Leidt overleg tot afspraken?
 - 3.5 Soorten afspraken volgens gemeenten
 - 3.6 Houding van schoolbesturen jegens afspraken
 - 3.7 Betrokkenheid van anderen bij overleg of afspraken
 - 3.8 Vastleggen en evalueren van afspraken
 - 3.9 Financiële middelen
 - 3.10 Resultaten van afspraken
 - 3.11 Overige maatregelen om segregatie tegen te gaan
4. Ouders
5. Samenvatting en conclusies
 - 5.1 Opvattingen over etnische segregatie in het onderwijs
 - 5.2 Overleg en afspraken
 - 5.3 Inhoud van de afspraken, gevoerd beleid
 - 5.4 Financiële middelen en monitoring
 - 5.5 Betrokken partijen, de rol van ouders

Bijlage: Afspraken bestrijding etnische segregatie in het onderwijs, per gemeente

1. Inleiding en onderzoeksvragen

De staatssecretaris van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen heeft in 2008 een beleidsnotitie uitgebracht over bestrijding van segregatie in het onderwijs. Daarmee geeft zij inhoud aan voornemens uit het coalitieakkoord van het huidige Kabinet met betrekking tot dit onderwerp. In het coalitieakkoord wordt stelling genomen tegen segregatie, omdat het tweedeling van de samenleving in de hand kan werken en bedreigend is voor de sociale cohesie.

Ook de vorige regering stelde zich op dit standpunt. De toenmalige minister van OCW heeft een regeling in het leven geroepen die gemeenten en schoolbesturen verplicht met elkaar te overleggen en maatregelen te nemen om segregatie in het onderwijs tegen te gaan. Deze regeling geldt sinds augustus 2006. De regeling schrijft niet voor welke maatregelen genomen zouden moeten worden, wel dat het om 'niet vrijblijvende afspraken' moet gaan. Het kader waarin dit overleg gevoerd wordt/kan worden is het gesprek dat veel gemeenten en schoolbesturen voeren over de Lokale Educatieve Agenda, een gesprek over taakverdeling en verantwoordelijkheden in het lokale onderwijsbeleid.

In de recente beleidsnotitie¹ gaat het Ministerie een stap verder in de uitwerking van het beleid. In een zevental gemeenten worden pilots opgezet om te experimenteren met diverse maatregelen, zoals vaste momenten voor aanmelding voor een basisschool, lotingsprocedures voor scholen waar het aantal aanmeldingen groter is dan het aantal plaatsen, acties om ouders voor te lichten en ouderinitiatieven te ondersteunen, contacten tussen 'witte' en 'zwarte' scholen bevorderen en kennis over segregatiebestrijding verspreiden. Verder is een Kenniscentrum Gemengde Scholen opgericht en wordt subsidie gegeven aan de Stichting Kleurrijke Scholen, die oudergroepen ondersteunt die zich willen inspannen om scholen meer gemengd te maken.

In 2007 is in opdracht van FORUM² onderzocht welke acties gemeenten hebben ontplooid om segregatie in het onderwijs tegen te gaan, sinds de invoering van de regeling inzake verplicht overleg van 2006. Hiervoor zijn 35 gemeenten benaderd, te weten alle gemeenten uit de G31³ plus enkele andere gemeenten van wie al langer bekend is dat zij pogingen hebben gedaan om segregatie te bestrijden. Uit de rapportage⁴ blijkt dat bij iets minder dan de helft van de onderzochte gemeenten sprake is van beleidsactiviteit. In de overige gemeenten is dit niet het geval. De redenen daarvoor lopen uiteen: men ervaart in de gemeente geen segregatie, er is geen draagvlak voor beleidsmaatregelen, men weet niet welke beleidsmaatregelen effectief zouden kunnen zijn of men heeft andere beleidsprioriteiten. In deze gemeenten staat het onderwerp wel op de agenda van overleg met de schoolbesturen, maar zijn er geen concrete beleidsafspraken gemaakt.

Inmiddels is er een jaar verstreken en hebben gemeenten dus langer de tijd gehad om inhoud te geven aan de verplichting om tot 'niet vrijblijvende afspraken' te komen. De recente beleidsnotitie van de staatssecretaris zal daarbij mogelijk als extra prikkel fungeren. FORUM heeft daarom aan het SCO-Kohnstamm Instituut de opdracht gegeven een 'update' te maken van de inventarisatie van acties in de 35 gemeenten die ook in 2007 zijn onderzocht. Daarin moesten de volgende vragen worden beantwoord:

¹ Beleidsbrief aan de Tweede Kamer inzake Tegengaan segregatie in het basisonderwijs, kenmerk PO/ZO/2008/5688.

² Landelijk instituut voor multiculturele ontwikkeling.

³ Gemeenten, overwegend grote gemeenten, met relatief veel allochtone inwoners.

⁴ Gemeenten in actie tegen segregatie in het basisonderwijs. Een inventarisatie bij de G31 en vier andere gemeenten. FORUM, maart 2007.

1. Wat zijn de concrete afspraken binnen de gemeente als het gaat om bestrijden van segregatie in het onderwijs?
2. Welke partijen zijn hierbij betrokken?
3. Wat is de rol van betrokken partijen?
4. Welke overwegingen liggen ten grondslag aan genomen besluiten?
5. Op welke wijze worden afspraken vastgelegd en geëvalueerd?
6. Wat is het budgettair kader?

2. Onderzoeksopzet

De wens van FORUM was om drie groepen actoren in het onderzoek te betrekken:

- beleidsambtenaren in de 35 gemeenten
- bestuursleden van schoolbesturen van verschillende denominatie in deze gemeenten
- ouders of oudervertegenwoordigers

Het onderzoek is als volgt opgezet.

Telefonische enquête beleidsambtenaren gemeenten

Er is een telefonische vragenlijst afgenomen bij beleidsambtenaren belast met onderwijs/de Lokale Educatieve Agenda in alle 35 gemeenten. De vragenlijst bevat vragen over:

- het vóórkomen van segregatie in het onderwijs in de gemeente en de definitie die men daarvoor hanteert⁵
- het al dan niet voeren van overleg hierover tussen gemeente en schoolbesturen (staat het op de agenda?)
- het al dan niet maken van afspraken hierover tussen gemeente en schoolbesturen
- indien geen afspraken: redenen
- indien wel afspraken: welke, met welk (gewenst) resultaat
- betrokkenheid van eventuele andere partijen (scholen, ouders, voorschoolse voorzieningen, welzijn, migrantenorganisaties, afdeling huisvesting) bij dit overleg
- indien maatregelen/afspraken aanwezig: wijze van vastleggen, evalueren en budgettair kader
- eventuele eigen maatregelen van de gemeente (los van overleg met anderen)

Telefonische enquête schoolbesturen

In elke deelnemende gemeente zijn twee schoolbesturen geselecteerd voor afname van een telefonische vragenlijst. Aan de betrokken beleidsambtenaren van de gemeente is gevraagd om hiervoor twee namen te noemen: het grootste schoolbestuur in de gemeente en nog een tweede, voor het vraagstuk van segregatie belangrijk schoolbestuur. Het streven was om overall een goede vertegenwoordiging te krijgen van besturen van openbare, katholieke, protestants-christelijke, algemeen bijzondere en islamitische signatuur. Er zijn alleen besturen van scholen voor primair onderwijs benaderd.

De vragenlijst voor de schoolbesturen is zo veel mogelijk analoog gemaakt aan die van de gemeenten. Een belangrijk doel was om te kunnen nagaan of schoolbesturen op dezelfde manier rapporteren over overleg en eventuele maatregelen als de gemeentelijke vertegenwoordiger.

Telefonische enquête oudervertegenwoordigers

Ouders spelen een sleutelrol bij zowel het ontstaan als het tegengaan van segregatie in het (basis)onderwijs en het is dus logisch om ouders in het onderzoek te betrekken. Een representatief beeld verkrijgen van de opinies van ouders was binnen het bestek van dit onderzoek niet mogelijk en ook niet nodig. Het belangrijkste was om te weten in hoeverre ouders betrokken worden/betrokken zijn bij beleid of beleidsvoorbereiding in de gemeente. Volstaan is met het benaderen van ouderorganisaties of actieve oudergroepen. Via FORUM en de Stichting Kleurrijke Scholen is gezocht naar ouders die lid zijn van een dergelijke groep of organisatie en die iets

⁵ Niet iedereen verstaat hetzelfde onder onderwijssegregatie. Sommigen vatten het op als concentratie, i.e. het voorkomen van scholen met een hoog aandeel (meerderheid) allochtone leerlingen. Anderen vatten het op als mate van afspiegeling, i.e. het voorkomen van scholen waarvan de leerlingenbevolking (g)een afspiegeling is van de wijkbevolking. Weer anderen vatten het op als het naast elkaar (in elkaars nabijheid) voorkomen van zwarte en witte scholen. Nagegaan is welke definitie in de gemeenten gangbaar is.

zouden kunnen zeggen over betrokkenheid van ouders bij gemeentelijk overleg of beleid. Aan hen zijn vragen gesteld over:

- betrokkenheid bij overleg of beleid
- schoolkeuzeprocessen
- mening over maatregelen die gewenst zijn om scholen meer gemengd te krijgen
- eigen bijdrage aan gemengd onderwijs

De beoogde respons is bij de gemeenten (35) volledig en bij de schoolbesturen (63 van de 70) vrijwel volledig gehaald. Bij de ouders is dat niet het geval. Van de 19 ouders die in eerste instantie via FORUM en de Stichting Kleurrijke scholen zijn verkregen waren er 13 geschikt voor het onderzoek, want woonachtig in één van de 35 gemeenten. Daarvan konden er aanvankelijk slechts vijf meedoen aan een telefonisch interview. De overige ouders bleken niet te bereiken of bleken niet aanwezig op het afgesproken moment van het telefonisch interview. In enkele gevallen wilden ouders niet meedoen omdat ze te weinig afwisten van de lokale situatie. In een tweede ronde zijn sommige ouders uit de nonresponsgroep nogmaals benaderd en is bovendien contact gezocht met enkele nieuwe, door FORUM genoemde ouders. Daarmee is het aantal geïnterviewde ouders verhoogd naar negen.

Voor de ouders is de opbrengst van het onderzoek dus bescheiden. We leggen in de rapportage dan ook de nadruk op de uitkomsten bij gemeenten en schoolbesturen.

3. Resultaten

Het aantal betrokken gemeenten en besturen is behoorlijk groot. We hebben er daarom voor gekozen om de gegevens niet per gemeente te presenteren. Dat zou de overzichtelijkheid niet ten goede komen. Er is dus sprake van een overall rapportage, waarbij steeds samenvattende uitkomsten worden gegeven voor de verschillende groepen respondenten. Er worden ook tabellen gepresenteerd, maar we hebben getracht hier spaarzaam mee om te gaan en waar mogelijk te volstaan met samenvatting in tekst.

De weergave van de resultaten volgt de onderwerpen die in de vragenlijsten aan de orde zijn gesteld. Omdat die voor gemeenten en besturen grotendeels gelijk zijn, rapporteren we per onderwerp steeds over de resultaten bij de gemeenten én bij de besturen. Dat geeft de mogelijkheid om in te gaan op eventuele overeenkomsten en verschillen. De rapportage over de ouderinterviews vindt plaats in een aparte paragraaf.

In verband met de mogelijkheden tot vergelijking met het rapport uit 2007, toen wel per gemeente is gerapporteerd, is in een bijlage een overzicht opgenomen van de uitkomsten per gemeente. Alleen in deze bijlage zijn de onderzochte gemeenten met name genoemd. Per gemeente is vermeld of er overleg plaatsvindt, of er afspraken zijn, en om welke afspraken het gaat.

3.1 Kenmerken van gemeenten en besturen

Ter introductie geven we eerst wat nadere informatie over de gemeenten en besturen die aan het onderzoek hebben meegewerkt.

De deelnemende gemeenten zijn dezelfde 35 gemeenten die aan het eerdere onderzoek hebben meegedaan⁶. Zoals vermeld is er naar gestreefd om per gemeente met vertegenwoordigers van twee besturen voor primair onderwijs (PO) interviews te realiseren. In zes gemeenten⁷ lukte dat niet volledig en is een interview afgenomen met een vertegenwoordiger van één bestuur. In één gemeente⁸ wilde geen enkel bestuur meedoen.

Bijna 40% van de besturen betroffen openbaar onderwijs. In tabel 1 staat een overzicht van de besturen naar denominatie.

Tabel 1 Besturen naar denominatie

	N	%
Openbaar	24	38,1
PC	11	17,5
RK	15	23,8
Openbaar/algemeen bijzonder	2	3,2
Interconfessioneel	11	17,5
Totaal	63	100,0

⁶ Het gaat om Alkmaar, Almelo, Amersfoort, Amsterdam, Arnhem, Breda, Den Bosch, Den Haag, Deventer, Doesburg, Dordrecht, Ede, Eindhoven, Emmen, Enschede, Gouda, Groningen, Haarlem, Heerlen, Helmond, Hengelo, Leeuwarden, Leiden, Lelystad, Maastricht, Nijmegen, Rotterdam, Schiedam, Sittard-Geleen, Tiel, Tilburg, Utrecht, Venlo, Zaanstad, Zwolle.

⁷ Breda, Den Bosch, Eindhoven, Heerlen, Rotterdam en Venlo.

⁸ Breda

Vanwege de zoekprocedure (aan de gemeentelijke vertegenwoordigers is gevraagd naar het grootste schoolbestuur en nog een ander voor het onderwerp segregatie belangrijk bestuur) zijn kleinere besturen nauwelijks vertegenwoordigd. Daardoor zijn ook kleine denominaties, zoals islamitisch, hindoe en reformatorisch buiten het onderzoek gebleven. Dit is van belang voor de interpretatie van de resultaten: het gevonden beeld voor de schoolbesturen representeert alleen de grotere schoolbesturen van de grotere denominaties.

Gemiddeld hebben de onderzochte besturen ruim 16 scholen. Hiervan zijn er gemiddeld ruim drie ‘zwart’, ruim zes ‘wit’ en eveneens zes ‘gemengd’. Niet alle besturen hebben te maken met elk type scholen: twee besturen hebben geen zwarte scholen, vijf geen witte scholen en vier geen gemengde scholen. Tabel 2 bevat een overzicht.

Tabel 2 Besturen naar etnische samenstelling van hun scholen

	N besturen	Minimum aantal scholen in het bestuur	Maximum aantal scholen in het bestuur	Gemiddeld aantal scholen in het bestuur	Standaarddeviatie
Zwarte scholen	61	0	28	3,5	4,9
Witte scholen	57	0	28	6,3	5,8
Gemengde scholen	58	0	34	6,6	6,5
Totaal	63	2	56	16,5	11,0

3.2 Definitie van etnische segregatie

De eerste vraag die aan zowel vertegenwoordigers van gemeenten als aan schoolbesturen is voorgelegd is: wanneer vindt u dat er sprake is van etnische segregatie in het onderwijs? Bij de gemeenten is hierin nog een onderscheid gemaakt naar primair en voortgezet onderwijs.

3.2.1 Primair onderwijs

Gemeenten

Het merendeel van de 35 gemeenten (23) vindt dat er sprake is van etnische segregatie in het primair onderwijs als er scholen zijn die qua etnische samenstelling geen afspiegeling zijn van de buurt. Dus: ‘te witte’ of ‘te zwarte’ scholen ten opzichte van het aantal witte en zwarte kinderen dat woont in de buurt. Van deze 23 gemeenten vinden er 7 dat er óók sprake is van etnische segregatie bij een hoge concentratie allochtone leerlingen of bij een duidelijke meerderheid van allochtone leerlingen op een school. De overige gemeenten in deze groep vinden een hoge concentratie op zichzelf niet een voorbeeld van etnische segregatie: “als een wijk veel allochtone inwoners heeft, is dat nu eenmaal het gevolg”. Er is slechts één gemeente die uitsluitend een hoge concentratie allochtone leerlingen beschouwt als definitie van etnische segregatie.

Van deze 23 gemeenten vinden er 13 dat er tevens sprake is van etnische segregatie als het verschijnsel ‘vlucht’ zich voordoet: ouders die een school kiezen buiten de buurt omdat ze de scholen in de buurt willen mijden. Men vindt dit geen hoofdcriterium, meer iets dat het gevolg is van de beide andere oorzaken. Er is slechts één gemeente die uitsluitend ‘witte vlucht’ noemt als definitie van etnische segregatie. In deze gemeente denkt men dat wat kritischer (witte) ouders van een school zullen wegtrekken als de kwaliteit van de school onder de maat is.

Er zijn ook gemeenten (10 in totaal) waar men liever niet spreekt over etnische segregatie, of waar etniciteit geen belangrijk criterium is bij het denken over segregatie. In deze gemeenten heeft men het liever over segregatie op basis van inkomen, sociale achtergrond of de mate van onderwijsachterstand:

- “Wij hebben het liever over het bestrijden van achterstanden”
- “Het gaat bij ons meer over arm versus rijk”
- “Bij ons staat onderwijskwaliteit voorop, als scholen goed zijn kiezen ouders daar wel voor”

In sommige gevallen wordt hier ter toelichting bijgevoegd dat men sinds de verandering in de gewichtenregeling⁹ niet meer wil uitgaan van etniciteit als criterium voor probleemanalyse of beleid.

Er is nogal wat discrepantie tussen de antwoorden op de vraag hoe men etnische segregatie definieert en de vraag of/in welke vorm etnische segregatie in de eigen gemeente voorkomt. In cijfers:

- in 20 gemeenten komen scholen met hoge concentraties allochtone leerlingen voor; 8 gemeenten beschouwen dit als een voorbeeld van etnische segregatie
- in 17 gemeenten komen scholen voor die geen afspiegeling zijn van de buurt; 22 gemeenten vinden dit de kern van etnische segregatie
- in 18 gemeenten komt het voor dat ouders een school zoeken buiten de eigen wijk; 13 gemeenten vinden dit een voorbeeld van etnische segregatie

Een ‘hoge concentratie’ en ‘vlucht van ouders’ komen dus relatief vaak voor zonder dat men dat bij de gemeente een kwestie van etnische segregatie vindt. Het omgekeerde geldt voor ‘scholen voor die geen afspiegeling zijn van de buurt’.

Tabel 3 geeft het overzicht van de definitie-antwoorden van de gemeentelijk vertegenwoordigers, nu in percentages. Er waren meerdere antwoorden mogelijk (zie boven), dus de percentages tellen niet op tot 100.

Tabel 3 Definitie etnische segregatie voor primair onderwijs; gemeenten (N=35)

	% gemeenten dat deze definitie hanteert voor PO	% gemeenten waar dit voorkomt
scholen met een meerderheid/hoge concentratie allochtone leerlingen	23 %	57 %
scholen zijn geen afspiegeling van de wijk	66 %	49 %
er is sprake van vlucht van ouders naar scholen buiten de buurt	29 %	46 %
andere definitie: ongelijke verdeling gewichten- of risicoleerlingen; sociaal-economische segregatie; arm/rijk; achterstandswijken; kwaliteit van scholen	23 %	9 %
geen antwoord/nee	9 %	11 % / 6 %

⁹ Gewichtenregeling: subsidieregeling voor scholen die te maken hebben met leerlingen uit achterstandsgroepen. Leerlingen uit deze groepen worden zwaarder meegeteld in de berekening van de formatie van de scholen (hebben een zwaarder gewicht), waardoor scholen over extra leerkrachten kunnen beschikken. Sinds kort is de gewichtenregeling veranderd. Voorheen werden gewichten bepaald op basis van de opleiding van de ouders en de etnische herkomst. Nu telt alleen nog het opleidingsniveau van de ouders.

Besturen

Aan de besturen is ook gevraagd welke definitie zij hanteren voor etnische segregatie. Verder is gevraagd welke vormen voorkomen in de eigen gemeente en bij het eigen bestuur.

Van de 63 responderende besturen vindt het merendeel dat er sprake is van segregatie in het primair onderwijs als scholen geen afspiegeling zijn van de wijk. Deze vorm van segregatie komt volgens de besturen ook het meest voor, zowel bij het eigen bestuur als in de gemeente. Ook komt een hoge concentratie allochtone leerlingen bij de scholen van besturen vaak voor. Tabel 4 geeft de aantallen weer, in percentages.

Tabel 4 Definitie etnische segregatie voor primair onderwijs; besturen (N=63)

	% besturen dat deze definitie hanteert	% besturen dat zegt dat dit in de gemeente voorkomt	% besturen dat zegt dat dit bij eigen bestuur voorkomt
scholen met een meerderheid/hoge concentratie allochtone leerlingen	35 %	60 %	60 %
scholen zijn geen afspiegeling van de wijk	68 %	70 %	60 %
er is sprake van vlucht van ouders naar scholen buiten de buurt	40 %	46 %	44 %
andere definitie	23 %	8 %	8 %

Van de schoolbesturen die een antwoord ‘anders’ geven in hun definitie van segregatie, noemen 11 dat zij liever onderscheid willen maken op grond van arm versus rijk (sociaal economische segregatie) in plaats van etnische segregatie. In dit verband merken twee besturen op dat segregatie bestreden kan worden door de kwaliteit van het onderwijs te verbeteren. Eén bestuurder merkt op dat segregatie inherent is aan ons systeem van onderwijsvrijheid en één verwijst naar het feit dat segregatie ontstaat in de hoofden van mensen, zowel ouders als directies.

Vergelijken we tabel 3 met tabel 4, dus de uitspraken van de gemeenten met die van de besturen, dan vallen een paar dingen op. Gemeenten en besturen stemmen met elkaar overeen in hun mening over wat etnische segregatie is: ‘geen afspiegeling’ wordt het vaakst genoemd, gevolgd door ‘vlucht van ouders’ en daarna ‘hoge concentratie’. Ook het standpunt dat voor segregatie sociaal-economische factoren belangrijker zijn dan etnische vinden we even vaak bij gemeenten als besturen. Maar de antwoorden ‘hoge concentratie’ en vooral ‘vlucht van ouders’ worden vaker door schoolbesturen gegeven dan door beleidsambtenaren van de gemeenten. Mogelijk komt dit doordat besturen meer zicht hebben op de feitelijke kenmerken van en omstandigheden in scholen dan mensen die werkzaam zijn in de gemeente. Verder zeggen besturen vaker dat ‘geen afspiegeling van de wijk’ voorkomt in de gemeente dan de gemeente zelf.

3.2.2 Voortgezet onderwijs

Uit de voorgaande paragraaf is gebleken dat de meeste gemeenten voor het primair onderwijs een duidelijke opvatting hebben over wanneer er sprake is van etnische segregatie. Ook weten ze in hoeverre het voorkomt in de eigen gemeente. Voor het voortgezet onderwijs ligt dat duidelijk anders. Slechts vijf van de geïnterviewde beleidsambtenaren (14%) melden dat bij hen een of andere vorm van etnische segregatie voorkomt in het voortgezet onderwijs. Dit zijn vooral de zeer

grote steden. Een kwart van de beleidsambtenaren zegt dat etnische segregatie in het voortgezet onderwijs in de gemeente niet voorkomt. De rest zegt dat niet te weten. De belangrijkste oorzaak voor die ontbrekende antwoorden is, zo blijkt uit de toelichtingen, het feit dat de gemeente geen beleid voert ten aanzien van het voortgezet onderwijs en als gevolg daarvan geen zicht heeft op wat zich daar voordoet. “We doen aan het voortgezet onderwijs niets speciaals als gemeente”. “Het voortgezet onderwijs heeft een regionale functie, dat is geen stedelijke problematiek”¹⁰. Er is dus sprake van grote onbekendheid bij gemeenten over het vóórkomen van etnische segregatie in het voortgezet onderwijs. Eén van de redenen daarvoor is dat processen in het voortgezet onderwijs niet buurtgebonden zijn. Gemeentebeleid is gericht op wijken en buurten, in het bijzonder op buurten met veel inwoners uit achterstandsgroepen. Basisscholen zijn grotendeels buurtgebonden en passen daarom in dit beleid, voor scholen voor voortgezet onderwijs geldt dit niet.

Er zijn 12 beleidsambtenaren die wel een definitie geven voor etnische segregatie in het voortgezet onderwijs. Ze vinden overwegend dat alle drie de definities opgaan: hoge concentratie, geen afspiegeling en vlucht naar scholen buiten de buurt zijn volgens hen alle drie vormen van segregatie. In twee gevallen vindt men ook hier sociaal-economische segregatie meer van toepassing dan etnische segregatie.

Definities etnische segregatie, tussentijdse samenvatting

Voor het primair onderwijs vinden de meeste gemeenten en schoolbesturen dat er sprake is van etnische segregatie als er scholen zijn met een leerlingenbevolking die geen afspiegeling is van de buurt waarin de school staat. Een minderheid vindt ook dat er sprake is van etnische segregatie als er ouders zijn die ‘vluchten’ naar scholen buiten de eigen buurt; besturen vinden dit vaker dan gemeenten. Een hoge concentratie allochtone leerlingen op een school vinden maar weinig gemeenten een vorm van etnische segregatie, besturen vinden dit wat vaker. In ongeveer een derde van de gemeenten vinden zowel gemeenten als besturen dat niet etnische segregatie een probleem vormt, maar de sociaal-economische segregatie of de ongelijke verdeling over scholen van kinderen met leerachterstanden.

Een hoge concentratie allochtone leerlingen op school en vlucht van ouders komen in het primair onderwijs relatief vaak voor in gemeenten zonder dat men dat bij de gemeente een kwestie van etnische segregatie vindt. Verder zeggen besturen vaker dat ‘geen afspiegeling van de wijk’ voorkomt in de gemeente dan de gemeente zelf.

Voor het voortgezet onderwijs hanteren de gemeenten dezelfde definities voor etnische (of sociaal-economische) segregatie als voor het primair onderwijs. Maar de meeste gemeenten weten niet of segregatie zich bij hen in het voortgezet onderwijs voordoet. Het gemeentebeleid richt zich niet op het voortgezet onderwijs.

3.3 Overleg over etnische segregatie

Aan zowel gemeenten als besturen is gevraagd of er onderling overleg wordt gevoerd over het onderwerp etnische segregatie in het onderwijs. Zoals aangegeven in de inleiding, wordt dit door de landelijke overheid van gemeenten en besturen verwacht.

Gemeenten

In 29 gemeenten (83%) wordt volgens de geïnterviewde beleidsambtenaren overleg gevoerd over etnische segregatie tussen gemeente en schoolbesturen, in 6 gemeenten (17%) niet. De redenen om

¹⁰ In enkele gevallen heeft de gemeente heel weinig of zelfs helemaal geen scholen voor voortgezet onderwijs.

het niet te doen zijn: we zijn nog bezig met het opstellen van een agenda voor de Lokale Educatieve Agenda, het is geen prioriteit, we kennen geen etnische segregatie. Van de gemeenten die het wel op de agenda hebben staan bespreken er twee vooral de sociaal-economische segregatie, niet de etnische. Soms zijn niet alle schoolbesturen bij het overleg betrokken, maar alleen de drie grote. Er is wat vaker overleg over het primair onderwijs dan over het voortgezet onderwijs. Voor enkele gemeenten geldt dat men het onderwerp bespreekt omdat dat verplicht is en niet omdat men het zelf belangrijk vindt. Er is één gemeente waar men aangeeft dat het onderwerp gevoelig ligt bij de besturen, vanwege de vrijheid van schoolkeuze. In een andere gemeente hebben juist de besturen onderling overleg en afspraken, de gemeente speelt hier geen eigen rol in. En in een van de vier grote steden wordt opgemerkt dat overleg weinig zin heeft in wijken waar eigenlijk alleen maar zwarte scholen staan.

In de meeste gevallen is het overleg over dit onderwerp niet van recente datum, men spreekt er al langer over met elkaar binnen het kader van het lokale onderwijsachterstandenbeleid. Tot voor kort hadden de gemeenten een regierol in het lokale onderwijsachterstandenbeleid; in dat kader was een overleg met de schoolbesturen verplicht. Sinds een paar jaar is de rol van de gemeente hierin veranderd en is het betreffende overleg niet meer verplicht. Het wordt echter op veel plaatsen gecontinueerd, en wel in een nieuwe vorm: men spreekt nu van Lokale Educatieve Agenda (LEA). De verhouding tussen gemeenten en schoolbesturen is hierin gewijzigd: de gemeente heeft over veel onderwerpen niet meer de regie, maar organiseert nog wel het gesprek. Het overleg gaat over allerlei onderwerpen in het onderwijs- en jeugdbeleid; segregatie is slechts één van die onderwerpen.

Er worden enkele voorbeelden genoemd uit het verleden van specifieke aandacht voor etnische segregatie. Zo heeft men soms leerlingstromen in kaart gebracht en de mogelijkheid besproken om daar in te sturen. Dat leidde echter niet altijd tot resultaat, om twee redenen: (a) geen draagvlak (niet iedereen vindt het een probleem, niet iedereen is te vinden voor bepaalde maatregelen) en (b) onvoldoende duidelijkheid over oplossingen die kunnen werken.

Besturen

Van de 63 geïnterviewde bestuurders geven er 47 aan (75%) dat volgens hen overleg met de gemeente wordt gevoerd over etnische segregatie (40 keer: met alle besturen, 6 keer: met een deel van de besturen, alleen de grootste). Volgens 14 bestuurders is er geen sprake van overleg tussen gemeente en besturen (twee weten het niet, zie ook tabel 5). Volgens de 14 bestuurders waar in de gemeente geen overleg plaats vindt, komt dat volgens de betrokken bestuurders in zeven gevallen omdat etnische segregatie in de gemeente niet als probleem wordt beschouwd. In drie gemeenten is de gemeente er nog niet aan toegekomen.

Andere redenen waarom volgens de besturen de gemeenten niet tot overleg overgegaan zijn:

- “Als volkshuisvestingsbeleid van de gemeente niet wordt aangepakt, blijft het dweilen met de kraan open”
- Gemeente heeft personele problemen.
- Onwil.

We zien dus dat gemeenten en besturen aardig overeenstemmen in hoeverre er sprake is van overleg. We zien ook dat er in de meeste gemeenten (driekwart) overleg plaatsvindt, zij het soms nogal plichtmatig. Als er geen overleg wordt gevoerd is dat niet altijd omdat men het belang ervan niet onderschrijft, maar omdat er specifieke redenen zijn waarom men er (nog) niet aan toegekomen is. En het overleg is zeker niet altijd nieuw; in veel gevallen stond het onderwerp al op de agenda in de periode van het gemeentelijk onderwijsachterstandenbeleid. Over het voortgezet onderwijs wordt echter weinig overlegd.

3.4 Leidt overleg tot afspraken?

Aan gemeenten en aan besturen is gevraagd of het overleg tot afspraken heeft geleid en, indien dat niet het geval is, wat daarvan de reden is.

We zagen eerder dat er volgens 83% van de beleidsambtenaren en 75% van de geïnterviewde bestuurders sprake is van overleg tussen gemeente en besturen. Overleg betekent echter niet altijd afspraken. In tabel 5 laten we dit zien. De tabel geeft per gemeente weer (gemeenten zijn genummerd 1 t/m 35) of er overeenstemming is tussen de beleidsambtenaar van de gemeente en de twee besturen (B1 en B2) over de vraag of er overleg is en over de vraag of er afspraken zijn gemaakt. De aanduiding 'nr' betekent non-respons (geen interview, dus geen gegevens). In de laatste kolom staat bij welke gemeenten er (ook) sprake is van aandacht voor sociaal-economische segregatie.

Tabel 5 Overleg en afspraken volgens gemeente en besturen, per gemeente
(N gemeenten=35, N besturen=63)

Gemeente	Is er overleg?			Zijn er afspraken?			Etnische segregatie niet problematisch, wellicht wel sociaal economische segregatie		
	Gem	B1	B2	Gem	B1	B2	Gem	B1	B2
1	ja		ja	ja			ja		
2	ja	ja	ja						ja
3	ja	ja	ja		ja	ja			
4	ja	ja	ja	ja	ja				
5	ja	ja	ja	ja					
6	ja	nr	nr	ja	nr	nr		nr	nr
7	ja		nr			nr	ja		nr
8	ja	ja	ja	ja	ja	ja			ja
9	ja	ja	ja	ja	ja	ja		ja	
10	ja						ja		ja
11	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja		
12	ja	ja	ja	ja	ja	ja			
13	ja	ja	nr	ja	ja	nr			nr
14	ja						ja		ja
15			ja					ja	
16			ja			ja			
17		ja	ja				ja	ja	
18	ja		ja	ja		ja			
19	ja	?	nr			nr	ja	ja	nr
20	ja	ja	ja	ja				ja	
21	ja	ja	ja	ja		ja			
22							ja		
23	ja	ja	ja	ja	ja	ja			
24	ja		ja					ja	
25	ja	ja	ja				ja	ja	ja
26	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	ja	
27	ja	ja	nr	ja	ja	nr			nr
28	ja	ja	ja	ja	ja			ja	

29		ja	?						ja
30	ja	ja	ja	ja	ja	ja			
31	ja	ja	ja		ja	ja			
32	ja	ja	ja	ja					
33	ja	ja	nr		ja	nr	ja		nr
34	ja	ja		ja					
35								ja	ja
Totaal ja (% ja)	29 (83)	24 (70)	23 (79)	19 (54)	14 (44)	12 (41)	11 (29)	10 (29)	7 (24)

B1 = bestuur 1; B2 = bestuur 2

nr =non respons

? = weet niet

Uit deze tabel worden twee dingen duidelijk:

- Er zijn gemeenten waar wel wordt overlegd maar waar geen afspraken worden gemaakt;
- Bestuurders vinden iets vaker dan de gemeente dat er geen sprake is van overleg en/of geen sprake van afspraken.

De volgende tabel geeft daarvan een samenvattend overzicht.

Tabel 6 Overzicht overleg en afspraken, volgens gemeenten en besturen

	Geen overleg, geen afspraken	Wel overleg, geen afspraken	Wel overleg, wel afspraken	Totaal
Gemeenten	6 (17%)	10 (29%)	19 (54%)	35 (100%)
Besturen	16 (25%)	21 (33%)	26 (41%)	63 (100%)

We zien dus dat in een aantal gevallen de beleidsambtenaren van de gemeente en de besturen niet dezelfde uitspraken doen over de aanwezigheid van overleg en afspraken. Dit wijst er op dat er binnen gemeenten verschillende interpretaties bestaan van ‘overleg’ en ‘afspraken’. In dit verband is relevant dat sommige geïnterviewden het begrip afspraak nuanceerden: “het zijn meer intentieverklaringen”.

Wat zijn de redenen dat overleg niet resulteert in afspraken?

In de interviews is steeds gevraagd wat de reden is dat er, als er wèl sprake was van overleg, toch geen afspraken zijn gemaakt. De antwoorden laten zich als volgt rubriceren (in volgorde van aantal keer genoemd):

- De meest genoemde reden is dat men in de gemeente etnische segregatie eigenlijk niet als problematisch ervaart (segregatie op grond van sociaal economische factoren eventueel wel). En dus acht men afspraken niet nodig.
- Een tweede veel voorkomende reden is dat men nog niet zo ver is. Het gesprek is nog gaande of moet zelfs nog beginnen. Eén van de oorzaken die men daarvoor noemt is onderbezetting bij de gemeente.
- Een derde regelmatig genoemde reden is gebrek aan overeenstemming. Niet alle partners maken dezelfde analyse of voelen dezelfde urgentie, en dus komen er geen afspraken. Het kan gaan om gebrek aan overeenstemming tussen gemeente en besturen, maar ook tussen besturen onderling. Als niet alle besturen mee willen doen is dat een duidelijke belemmering voor het maken van afspraken. “De besturen blijven elkaar toch beconcurreren”, zo zegt één van de beleidsambtenaren.

- Een vierde reden is gebrek aan prioriteit. Men maakt wel afspraken met elkaar over andere beleidsonderwerpen die op de Lokale Educatie Agenda staan, maar niet over etnische segregatie. Die andere onderwerpen worden dan belangrijker gevonden (bijvoorbeeld onderwijskwaliteit, doorlopende leerlijnen, VVE en democratisch burgerschap).
- Een vijfde reden is dat men geen goed werkende maatregelen kent en dus geen bouwstenen heeft voor eventuele afspraken. Zo was een gemeente aanvankelijk van plan binnen de gemeente leerlingenvervoer te regelen om allochtone leerlingen naar witte scholen te krijgen, maar heeft men daar van afgezien omdat het in een andere gemeente niet tot resultaat bleek te leiden.
- Een zesde reden is dat de gemeente etnische segregatie niet altijd een onderwerp vindt waarin de gemeente initiatief zou moeten nemen. "Dit is een zaak van schoolbesturen onderling".
- Een zevende reden is dat de gemeente het wel een belangrijk onderwerp vindt, maar andere prioriteiten legt bij maatregelen ter bestrijding van etnische segregatie dan afspraken maken met schoolbesturen. Zo zijn er gemeenten die proberen te sturen met woningbouwbeleid en met etnische samenstelling van de peutergroepen in peuterspeelzalen.

Voorkomen van overleg en afspraken; tussentijdse samenvatting

In de meeste gemeenten (83%) wordt overleg gevoerd met schoolbesturen over etnische segregatie in het onderwijs. Dat overleg resulteert niet altijd in afspraken; in iets meer dan de helft van de gemeenten (54%) zijn er volgens de gemeenten afspraken gemaakt.

De redenen voor *geen overleg* zijn:

- geen etnische segregatie in de gemeente
- geen prioriteit
- nog niet aan toe (agenda voor Lokaal Educatief Overleg is nog niet opgesteld)
- gemeente vindt het een zaak van de schoolbesturen
- het onderwerp is te gevoelig, vanwege de vrijheid van schoolkeuze

Als er wel overlegd wordt, is dit niet altijd uit eigen overtuiging: sommige gemeenten voeren het overleg alleen omdat het verplicht is gesteld, niet omdat men het zelf een belangrijk beleidsonderwerp vindt. In andere gemeenten stond het onderwerp al op de agenda in de periode van het gemeentelijk onderwijsachterstandenbeleid, toen het overleg hierover nog niet verplicht was. Over het voortgezet onderwijs wordt weinig overlegd.

De redenen voor *geen afspraken* zijn:

- etnische segregatie is geen belangrijk probleem, afspraken worden niet nodig geacht
- gesprek is nog in een beginstadium
- geen overeenstemming tussen partners; besturen niet op één lijn
- andere onderwerpen zijn belangrijker in het lokaal onderwijsbeleid
- onbekend welke maatregelen effectief kunnen zijn
- gemeente voert wel eigen beleid (via VVE, woningbouw) maar niet samen met schoolbesturen

Bestuurders vinden iets vaker dan de gemeente dat er geen sprake is van overleg en/of geen sprake van afspraken. Dit wijst er op dat er tussen de overlegpartners verschillende interpretaties bestaan van 'overleg' en 'afspraken'. Volgens sommige geïnterviewden zijn de afspraken alleen intentieverklaringen.

3.5 Soorten afspraken volgens gemeenten

Aan de 19 gemeenten die afspraken hebben gemaakt is gevraagd *welke* afspraken. Expliciet is gevraagd naar:

- afspraken over aanmelding/aanname van leerlingen (zoals gewogen loting, gescheiden wachtlijsten, niet tussentijds overnemen van ouders die vluchten, postcodebeleid, plaatsingsbeleid, duo-aanmelding, verbreden doelgroep, maatregelen om uitbreiding van populaire witte scholen tegen te gaan);
- afspraken over voorlichting aan ouders/begeleiden ouders bij schoolkeuze;
- afspraken over huisvestingsbeleid in de wijken;
- afspraken over aantrekkelijker maken/ versterking van de kwaliteit van zwarte scholen (gebouw, specifieke extra's, investeringen in kwaliteit personeel, leermiddelen, management, specifieke programma's en methoden);
- afspraken over ondersteunen van ouderinitiatieven;
- afspraken over ondersteunen van schoolinitiatieven;
- afspraken over ondersteunen van projecten (vriendschapsscholen/ uitwisselingsprojecten tussen witte en zwarte scholen);
- andere afspraken over ondersteuning.

Behalve aan gemeentelijke vertegenwoordigers hebben we ook aan de besturen gevraagd of zij de afgesproken maatregelen van de gemeente kennen en steunen, en of zij eventueel (ook) eigen maatregelen hebben. Deze informatie komt in 3.6 aan de orde.

Vooraf zij opgemerkt dat zo goed als alle afspraken en bijbehorende opvattingen betrekking hebben op het primair onderwijs en niet op het voortgezet onderwijs.

Voor elk type afspraken wordt hier weergegeven in hoeverre die in gemeenten aan de orde zijn. In bijlage 1 staat het overzicht van afspraken voor elke gemeente afzonderlijk.

Afspraken over aanmelding/aanname van leerlingen (in volgorde van aantal keer genoemd)

- In tien gemeenten (waaronder twee G4-gemeenten) is men bezig met doelgroepverbreding, bijvoorbeeld door meer autochtone kinderen bij de voorschool toe te laten. Eén gemeente merkt in dit verband op dat het huidige VVE-en voorscholenbeleid segregatie bevordert.
- Zeven gemeenten (waaronder twee G4-gemeenten) zijn samen met de besturen bezig met postcodebeleid.
- Zes gemeenten en één stadsdeel van een G4-gemeente zijn bezig met het reguleren van inschrijving. Het doel is te voorkomen dat bepaalde ouders (meestal autochtone) zich in verhouding meer inschrijven bij populaire (witte) scholen. Dit kan gebeuren door centrale aanmelding of door te zorgen dat ouders pas vanaf vastgestelde data kunnen inschrijven. Eén G4-gemeente heeft voor het voortgezet onderwijs de regeling dat leerlingen alleen in twee weken in maart kunnen inschrijven. Een andere gemeente hanteert voor het voortgezet onderwijs een vast aanmeldmoment met als uiteindelijk doel om zoveel mogelijk scholen te laten voortbestaan.
- Onder andere door postcode- en plaatsingsbeleid en ouderinitiatieven proberen zes (één G4) gemeenten tegen te gaan dat leerlingen naar populaire witte scholen gaan. Eén gemeente merkt in dit verband op dat dit gevoelig ligt bij de besturen.
- Eén (G4) gemeente is bezig met het uitwerken met het idee van gewogen loting. De overige 18 gemeenten zijn hier niet mee bezig.

- Eén G4-gemeente gaat volgend jaar starten met een pilot van duo-aanmeldingen (een autochtone ouder die zich bij een school wil aanmelden wordt alleen geaccepteerd als hij/zij een allochtone ouder meeneemt die zich ook wil aanmelden, of andersom).
- Geen enkele gemeente is bezig met gescheiden wachtlijsten.
- Ten aanzien van het niet tussentijds aannemen van leerlingen merken vier gemeenten op dat dat niet vaak voorkomt. Eén gemeente merkt in dit verband op dat het lastig is afspraken hierover te handhaven als er nieuwbouwwijken gerealiseerd worden.

Voorlichting aan en begeleiding van ouders

Twaalf gemeenten hebben afspraken gemaakt over voorlichting aan ouders. Hierbij zijn twee G4-gemeenten. Soms gebeurt deze voorlichting op wijkniveau. Twee gemeenten sturen de ouders van jonge kinderen bericht over de gang van zaken bij het inschrijven van hun kinderen op de basisschool. Ook komt het voor dat allochtone ouders speciale voorlichting krijgen, bijvoorbeeld over het aanmelden bij de peuterspeelzaal.

Bij twee van deze gemeenten zegt men dit ook te doen voor ouders van VO-leerlingen.

Huisvestingsbeleid

De geïnterviewde beleidsambtenaren hebben over het algemeen weinig kennis van het huisvestingsbeleid van de gemeente. De indruk van de onderzoekers is dat er op gemeentelijk niveau weinig overleg bestaat tussen de afdelingen onderwijs en volkshuisvesting over het onderwerp segregatiebestrijding. Er zijn door de respondenten in dit onderzoek vrijwel geen concrete maatregelen genoemd op het gebied van huisvesting.

Aantrekkelijker maken/ versterking van de kwaliteit van zwarte scholen

Vier gemeenten (waarvan één G4) zijn bewust bezig met het aantrekkelijk maken van zwarte scholen door middel van onderwijshuisvesting. Op de vraag of door specifieke extra's in het bijzonder zwarte scholen aantrekkelijker gemaakt worden, merken vier gemeenten op dat ze bezig zijn met ontwikkeling van de Brede School.

Drie G4-gemeenten zeggen bezig te zijn met kwaliteitsinvesteringen speciaal voor zwarte scholen. Vijf gemeenten noemen het organiseren van schakelklassen als een vorm van kwaliteitsinvestering. Eén gemeente geeft meer geld aan scholen met relatief veel zorgleerlingen, bijvoorbeeld voor schoolmaatschappelijk werk.

Ondersteunen van ouderinitiatieven

Bij twaalf gemeenten (waaronder de G4) stimuleert men ouderinitiatieven, één gemeente is dit van plan. Het betreft vooral het voorlichting geven aan allochtone ouders door de platforms allochtone ouders en onderwijs van FORUM.

Ondersteunen van schoolinitiatieven

In zes gemeenten worden scholen ondersteund bij schoolinitiatieven, bijvoorbeeld in het kader van voorlichting aan autochtone ouders om hun kind naar een zwarte school te laten gaan. Aan allochtone ouders wordt voorlichting gegeven om van de voorschool gebruik te maken.

Contact tussen witte en zwarte scholen

In negen gemeenten (inclusief de vier G4) worden projecten ondersteund waarbij witte en zwarte scholen samenwerken. In drie van de gevallen is er specifiek sprake van zogenaamde vriendschapsscholen. In één G4-gemeente start volgend jaar een vriendschapsscholenproject met VO-scholen.

Overige afspraken

Twee gemeenten hebben afgesproken lokaal onderzoek te laten doen naar het voorkomen van segregatie en de mogelijke oorzaken ervan.

3.6 Houding van besturen jegens lokale afspraken

Aan de besturen is gevraagd wat hun houding is jegens afspraken/maatregelen in de gemeente. Tien bestuurders konden deze vraag niet beantwoorden. Van de overige 53 bestuurders onderschrijft de meerderheid (73%) de afspraken die in de gemeente zijn gemaakt. De volgende toelichtingen zijn gegeven:

- goed dat de gemeente initiatieven neemt
- samenwerking is goed
- de gemeente doet wat aan sociaal-economische segregatie, daar staan wij achter
- de gemeente heeft een goed onderwijshuisvestingsbeleid
- het is belangrijk dat scholen en afspiegeling van de wijk/van de samenleving zijn
- de gemeente heeft centrale inschrijving geïnitieerd
- de gemeente ondersteunt bestuursinitiatieven
- de gemeente probeert verzwaring van scholen tegen te houden
- de gemeente werkt aan verbetering onderwijskwaliteit of –huisvesting
- voorlichting aan ouders wordt gestimuleerd

Veertien besturen (26%) laten zich echter in negatieve termen uit over de gemeentelijke maatregelen. Deze bestuurders vinden dat de gemeente te weinig onderneemt of te weinig resultaten boekt.

Om de antwoorden over de houding jegens lokale afspraken te kunnen interpreteren, is ook gevraagd in hoeverre besturen etnische segregatie in het onderwijs een *probleem* vinden. Immers, als men het geen probleem vindt zal men ook niet geporteerd zijn voor afspraken of maatregelen. Het blijkt dat tweederde van de geïnterviewde bestuurders vinden dat er sprake is van een probleem, eenderde vindt van niet.

In tabel 7 staan de argumenten of toelichtingen die bestuurders geven bij ‘het is een probleem’.

Tabel 7 Segregatie is volgens besturen een probleem omdat:

	N
Leerlingen moeten worden voorbereid op samenleven in een gemengde maatschappij, zij dienen andere bevolkingsgroepen te leren kennen (al dan niet vanuit levensovertuiging).	14
Segregatie een domino-effect veroorzaakt: een achterstandsschool wordt eerst zwakker en als zo'n school uiteindelijk moet sluiten, wordt weer een andere school zwart.	5
Het wegbrengen van autochtone kinderen naar een verder liggende witte school ongewenst is. De school hoort een buurtschool te zijn.	5
Scholen een afspiegeling van de wijk, maatschappij horen te zijn.	3
Het de kansen van kansarme leerlingen verslechtert. Leerlingen van een zwarte school hebben een culturele achterstand bij doorstroom naar VO.	3
Het maatschappelijk ongewenst is.	2
Zwarte scholen ten onrechte een slechte naam hebben	2
Als niet religieuze autochtone ouders in verband met kleur van een school uitwijken naar een confessionele school, die ouders op die school vaak problemen opleveren	1
Autochtone ouders kiezen voor elitescholen	1

Er zijn ook enkele besturen die opmerken dat segregatie wel een probleem is, maar dat er weinig aan te doen is omdat er vrijheid van onderwijs is en ouders zich niet laten dwingen.

De bestuurders die segregatie geen probleem vinden, zeggen in hoofdzaak dat het in hun gemeente of bestuur niet voorkomt en dat het daarom dus (voor hen) geen probleem is. Slechts een enkele bestuurder geeft hier een ander antwoord, zoals “de onderwijskwaliteit is belangrijker”.

We hebben ook gevraagd of men als bestuur een eigen beleid en/of eigen opvattingen heeft over gewenste maatregelen, los van wat er aan lokale afspraken bestaat. De meerderheid van de besturen bevestigt dit (63%). Op de vraag naar de inhoud van deze opvattingen/dit beleid zijn zeer uiteenlopende antwoorden gekomen. Het meest genoemd zijn visie-uitspraken als “scholen behoren een afspiegeling van de wijk, de maatschappij te zijn” en “kinderen moeten andere bevolkingsgroepen dan de eigen groep leren kennen”. Een klein deel van de besturen noemt hier gewenste acties of maatregelen. Hierin zijn twee groepen te herkennen: enerzijds acties/maatregelen om de kwaliteit en aantrekkelijkheid van scholen te versterken (zoals VVE-beleid, Brede School, verbetering van het onderwijs of het schoolgebouw, goede leerkrachten recruterend), anderzijds acties/maatregelen om leerlingstromen en keuzepatronen te beïnvloeden (zoals voorlichting aan ouders, postcodebeleid, geen toelatingsdrempels, minimum inschrijfleefijd, dubbele wachtlijsten).

De besturen die zeggen geen eigen beleid/opvattingen over gewenste maatregelen te hebben, geven daarvoor als verklaring dat men in de gemeente etnische segregatie niet als probleem ervaart, of wacht op initiatieven van de gemeente.

Soorten afspraken; tussentijdse samenvatting

De afspraken die gemeenten maken over bestrijden van etnische segregatie in het onderwijs liggen op de volgende gebieden (tussen haakjes het aantal gemeenten dat hiermee bezig is):

- voorlichting aan ouders en ondersteunen van ouderinitiatieven (12)
- verbreden van de doelgroep van de voorscholen (10)
- ondersteunen van projecten waarin witte en zwarte scholen samenwerken (9)
- belemmeren van het kiezen van een school buiten de buurt, via postcodebeleid (7)
- ondersteunen van schoolinitiatieven op het gebied van oudervoorlichting (6)
- reguleren van inschrijving via centrale aanmelding/vaste inschrijvingsdata (6)
- aantrekkelijk maken van/kwaliteitsinvesteringen in zwarte scholen (4)

Het gaat overwegend om maatregelen gericht op het basisonderwijs.

Maatregelen die niet of nauwelijks worden genomen zijn:

- gewogen loting
- gescheiden wachtlijsten
- duo-aanmeldingen
- huisvestingsbeleid

De besturen onderschrijven in meerderheid de keuze van afspraken/maatregelen. Men juicht het toe dat de gemeente hierin initiatief neemt en investeringen pleegt. Een minderheid (circa een kwart) van de besturen vindt dat de gemeente te weinig doet.

Als motieven om een desegregatiebeleid te voeren noemen besturen vooral: leerlingen moeten worden voorbereid op samenleven in een gemengde maatschappij; segregatie leidt tot omvallen van zwarte scholen; de school hoort een buurtschool te zijn; zwarte scholen verslechteren de kansen op schoolsucces van de leerlingen.

3.7 Betrokkenheid van anderen bij overleg of afspraken

Aan de beleidsambtenaren is gevraagd of er behalve de schoolbesturen nog meer partijen betrokken zijn bij het lokale overleg over segregatie in het onderwijs en bij de daaruit voortvloeiende afspraken. Dat blijkt in alle gemeenten waar afspraken bestaan het geval te zijn. In tabel 8 staan de partijen vermeld.

Tabel 8 Bij afspraken betrokken partijen, naast gemeente en besturen

	N
Groepen ouders/oudervertegenwoordigers (vaak allochtone ouders)	15
Welzijnsorganisaties	11
Voorschoolse voorzieningen	10
Organisaties op het gebied van woningbouw/planologie/volkshuisvesting	6
Migrantenorganisaties (niet bedoeld platform allochtone ouders)	4
Anders (Kenniscentrum gemengde scholen, bureau jeugdzorg, jeugdzorg 0-4, GGD, politie, WSNS, centrum voor de kunsten, sportinstellingen)	4

Naast vertegenwoordigers van ouders (de meest genoemde betrokken partij) gaat het dus vooral om welzijnsorganisaties en voorschoolse voorzieningen. Migrantenorganisaties nemen zelden deel en ook overleg met woningbouw/huisvesting vindt weinig plaats, zoals we al eerder constateerden.

3.8 Vastleggen en evalueren van afspraken

Aan de beleidsambtenaren van de 19 gemeenten waar afspraken zijn gemaakt is gevraagd of en hoe die afspraken zijn vastgelegd. Dat blijkt in twee gemeenten niet het geval. In de andere gemeenten wel, al weet de respondent niet altijd hoe. Van formeel vastleggen (in een convenant, intentieverklaring, beleids- of projectplan) is in 14 van de 19 gevallen sprake. In één gemeente is het vastgelegd in notulen van het overleg. In twee gemeenten is bij de betrokkene onbekend hoe ze zijn vastgelegd.

Ook aan de besturen is gevraagd of en hoe de lokale afspraken zijn vastgelegd. Slechts bij 12 gemeenten bestaat tussen de besturen en gemeenten overeenstemming over de vorm waarin afspraken zijn vastgelegd. In 4 gemeenten zijn de besturen en gemeenten het er over eens dat dat is gebeurd in de vorm van een convenant. In 8 gemeenten zijn besturen en gemeenten het er over eens dat de afspraken zijn vastgelegd, maar verschillen de antwoorden soms over de vorm waarin. We zien dus dat lokaal lang niet altijd voor alle betrokkenen duidelijk is of en hoe afspraken zijn vastgelegd.

In gevallen waarin sprake is van een convenant, is het vaak niet duidelijk wie welke verplichtingen op zich heeft genomen. Enkele beleidsambtenaren doen hier wel een concrete uitspraak over:

- Er is gezamenlijke verantwoordelijkheid en verplichting voor de uitvoering van het convenant; de gemeente levert een projectleider en de ambtelijke ondersteuning.
- Het streven is erop gericht te komen tot een betere wijkafspiegeling op de scholen en het bevorderen van sociale integratie. De gemeente heeft zich verplicht tot o.a. het organiseren van taalcurssussen van ouders, VVE en schoolbrochures. De besturen hebben zich o.a. verplicht tot het formuleren van een definitie van de "achterstands- of zorgleerling" en te komen tot een gezamenlijke communicatie en voorlichting per wijk. Deze maatregelen dienen de besturen door te vertalen aan hun achterban. De gemeente heeft uit GOA-gelden scholenconsulent aangesteld, besturen houden zich ook bezig met het maken van voorlichtingsbrochures.
- Men is gezamenlijk verantwoordelijk voor de uitvoering. In de regiegroep participeren zowel PO als VO als de gemeente, ieder stelt formatie beschikbaar.
- Ieder gelijke plichten. Afspraken worden nagegaan. Iedereen gaat uniform om met het beleid anders werkt het niet.

Op de vraag 'Wordt het beleid/de uitvoering van de afspraken geëvalueerd?' gaven vijf gemeenten geen (duidelijk) antwoord. Drie gemeenten zeiden dat ze dat zelf jaarlijks deden, twee gemeenten deden dit na een raadsperiode van vier jaar. Eén gemeente gaf niet aan hoe vaak.

Drie gemeenten evalueren samen met de schoolbesturen, in twee gevallen gebeurt dit jaarlijks. In twee gemeenten wordt er jaarlijks door een stuurgroep geëvalueerd en eveneens in twee gemeenten wordt dit jaarlijks door een onderzoeker gedaan. In één gemeente zegt men dat evaluatie plaatsvindt op een tweejaarlijkse conferentie.

In dit kader is ook gevraagd of men beschikt over een onderwijsmonitor of een andere gegevensbron waarmee beleidsdoelen kunnen worden geëvalueerd. Ongeveer een derde van de

gemeenten beschikt over een jaarlijkse of tweejaarlijkse onderwijsmonitor. Nog eens een derde heeft geen monitor, maar verzamelt wel gegevens over leerlingstromen of heeft daarnaar een keer een onderzoek gedaan of laten doen. Bijvoorbeeld om na te gaan hoeveel leerlingen buiten de wijk op school gaan, of er sprake is van afspiegelingsscholen, hoe gewichtenleerlingen verdeeld zijn over scholen, etc.

Eveneens een derde van de gemeenten beschikt niet over gerichte gegevens voor evaluaties.

Tabel 9 bevat het overzicht van de informatie over het vastleggen en evalueren van de afspraken.

Tabel 9 Vastleggen en evalueren van afspraken, in gemeenten waar afspraken bestaan (N=19)

	N
Afspraken zijn formeel vastgelegd, bijvoorbeeld in convenant	14
Afspraken zijn informeel vastgelegd, bijvoorbeeld in notulen van overleg	1
Afspraken zijn niet vastgelegd	2
Onbekend of afspraken zijn vastgelegd	2
Gemeenten en besturen weten beide hoe afspraken zijn vastgelegd	4
Gemeenten en besturen weten beide dat afspraken zijn vastgelegd, niet beide hoe	8
Gemeenten en besturen geven niet dezelfde informatie over vastleggen afspraken	7
Afspraken worden niet geëvalueerd	5
Afspraken worden wel geëvalueerd, jaarlijks of tweejaarlijks	8
Afspraken worden wel geëvalueerd, vierjaarlijks	2
Afspraken worden geëvalueerd, onbekend hoe vaak	4

3.9 Financiële middelen

Eén van de vragen die we in dit onderzoek wilden beantwoorden was welke financiële investeringen er gemaakt zijn met de uitvoering van gemaakte afspraken. Hiernaar is zowel bij de gemeenten als bij de besturen gevraagd. Uit de antwoorden komt echter geen duidelijk beeld naar voren. Van de 19 gemeenten met afspraken kunnen er 6 geen antwoord op de vraag geven. De overige 13 noemen zeer uiteenlopende bedragen, die echter nogal eens verwijzen naar het totaal van de middelen voor onderwijsachterstandenbestrijding of de onderwijshuisvesting en niet specifiek naar middelen die nodig zijn om de gemaakte afspraken over desegregatiebeleid uit te voeren. Bij de gemeenten die geld van de overheid hebben gekregen voor de uitvoering van pilots (zie hoofdstuk 1) is meestal wel helder om hoeveel geld het gaat; deze gemeenten kunnen ook een onderscheid maken tussen het rijksgeld en de eigen investeringen. Verder zijn er enkele gemeenten die voor concrete activiteiten waarvoor formatie is ingezet wel de bijbehorende bedragen kunnen noemen (bijvoorbeeld inzet van consultants of centraal aanmeldpunt voor ouders), maar niet voor de afspraken als geheel.

Door de diffuse antwoorden zien we er van af om hier bedragen te vermelden, mede omdat die weinig zeggen zonder nadere informatie over de gemeentegrootte. Dat laatste is in dit onderzoek niet nagegaan/nagevraagd.

Van de besturen zegt 40% eigen middelen in te zetten voor de bestrijding van segregatie. Deze worden besteed aan oudervoorlichting, verbetering van de onderwijskwaliteit of de

onderwijshuisvesting, taalonderwijs, onderzoek, kunstmagneetscholen, brede school en extra investering in directies van zwarte scholen.

Niet alle bestuurders konden budgetten noemen. Gebeurde dit wel, dan liepen de genoemde budgetten uiteen van €80.000 (bestuur doet samen met gemeente en andere besturen mee met het in stand houden van de schakelklas) tot €5.000 (niet nader genoemd project). Een specifiek voorbeeld is een bestuur dat 0,5% van het totale budget reserveert voor scholen met een hoog percentage allochtonen. Dat wordt onder andere benut voor extra formatie om voor de kinderen van witte ouders op een zwarte school een aparte klas te kunnen maken.

3.10 Resultaten

Op de vraag of er al iets over de resultaten van afgesproken maatregelen bekend is, konden slechts enkele gemeenten een duidelijk antwoord geven. Wanneer doelstellingen geformuleerd zijn op het gebied van leerlingstromen, is in een aantal gevallen (niet alle) bekend of die doelen gehaald worden. Als doelstellingen zijn geformuleerd op het gebied van onderwijskwaliteit of verhoging van kansen, weet men in de regel niet welke resultaten behaald worden (soms wel over VVE of schakelklassen).

Overige informatie over gemaakte afspraken; tussentijdse samenvatting

In de gemeenten waarin afspraken worden gemaakt zijn naast de schoolbesturen en de gemeente ook andere partijen hierbij betrokken. Het gaat vooral om vertegenwoordigers van ouders en om welzijnsorganisaties en voorschoolse voorzieningen. Migrantenorganisaties nemen zelden deel aan overleg en ook overleg met woningbouw/huisvesting vindt weinig plaats.

Afspraken worden niet altijd, maar meestal wel formeel vastgelegd. De meest voorkomende vorm is een convenant. Lokale overlegpartners zijn vaak niet goed op de hoogte van de vorm waarin afspraken zijn vastgelegd. In gevallen waarin sprake is van een convenant, is het vaak niet duidelijk wie welke verplichtingen op zich heeft genomen.

In de meeste gemeenten waarin afspraken zijn gemaakt worden deze ook geëvalueerd. De vorm waarin en de frequentie verschillen sterk. Een derde van deze gemeenten beschikt niet over gerichte gegevens voor evaluaties. Wanneer doelstellingen geformuleerd zijn op het gebied van leerlingstromen, is in een aantal gevallen (niet alle) bekend of die doelen gehaald worden. Als doelstellingen zijn geformuleerd op het gebied van onderwijskwaliteit of verhoging van kansen, weet men in de regel niet welke resultaten behaald worden .

In veel gemeenten is het onduidelijk hoeveel financiële middelen gemoeid zijn met de uitvoering van de afspraken. De middelen voor desegregatiebeleid kunnen moeilijk losgemaakt worden van andere investeringen in lokaal onderwijsbeleid.

Van de besturen zegt 40% eigen middelen in te zetten voor de bestrijding van segregatie. Deze worden besteed aan oudervoortlichting, verbetering van de onderwijskwaliteit of de onderwijshuisvesting, taalonderwijs, onderzoek, kunstmagneetscholen, brede school en extra investering in directies van zwarte scholen.

3.11 Overige maatregelen om segregatie tegen te gaan

Tot nu toe is steeds gerapporteerd over het maken en uitvoeren van lokale afspraken tussen gemeente, schoolbesturen en eventuele overige betrokkenen. Er kunnen natuurlijk ook los van die afspraken acties uitgevoerd worden in gemeenten om segregatie in het onderwijs tegen te gaan. Aan alle gemeenten is daarom gevraagd of men naast eventuele lokale afspraken met schoolbesturen nog andere maatregelen heeft in de gemeente. Dezelfde vraag is gesteld aan besturen.

In ongeveer de helft van de gemeenten (54%) is hiervan volgens de beleidsambtenaren sprake. Van de besturen zegt 38% dat dit in hun gemeente het geval is. Tabel 10 geeft een overzicht van deze maatregelen, die daarna per genoemde maatregel worden besproken.

Tabel 10 Overige maatregelen of activiteiten

	Gemeente (N=35)	Besturen (N=63)
Voorlichting aan ouders	6	9
Bestrijding sociaal economische achterstand, volkshuisvesting	3	3
Investeren in onderwijshuisvesting	2	0
Overleg organiseren	2	1
VMBO maatregelen	2	0
Brede school	1	6
Turks meisjesinternaat	1	0
Huiswerkbegeleiding allochtone leerlingen	1	0
Vriendschapsscholen	1	1
VVE	1	0
Onderwijsconsulent aanstellen	2	2
Allochtone leerkrachten werven	0	1
Onduidelijk	0	1
Geen	17	39

Voorlichting ouders

Zes gemeenten noemen activiteiten die te maken hebben met voorlichting aan ouders, zowel allochtone als autochtone ouders. Er wordt in dit verband vaak samengewerkt met een lokaal platform allochtone ouders. Eén gemeente heeft bereikt dat kinderen na opheffing van een islamitische school niet naar een islamitische school in een andere gemeente gaan, maar naar een (niet-islamitische) school binnen de gemeente.

Het doel van voorlichting aan ouders is segregatie binnen het onderwijs tegen te gaan, te zorgen dat scholen meer gemengd worden. Ook noemen twee gemeenten dat ze de ouderbetrokkenheid van allochtonen willen vergroten.

Als initiatiefnemers voor deze maatregel wordt drie keer de gemeente zelf genoemd, maar ook de Stichting Kleurrijke scholen en FORUM worden genoemd.

Bij vier gemeenten is er sprake van gemeentelijke subsidie. Bedragen worden niet of nauwelijks genoemd; één gemeente geeft aan dat er €25.000 mee gemoeid is.

Over successen kan men nog weinig zeggen. Concreet geeft één gemeente aan dat het gelukt is meer witte kinderen in een peutergroep te krijgen.

Negen besturen noemen voorlichtingsactiviteiten. Twee besturen vermelden dat in hun gemeente een bus met ouders van toekomstige leerlingen langs de scholen rijdt om hen ook met zwarte scholen kennis te laten maken.

In twee stadsdelen van G4-gemeenten en vijf andere gemeenten bestaan ouderlobby's, die bezig zijn de scholen meer gemengd te maken.

Bestrijding sociaal economische achterstand, volkshuisvesting

Twee gemeenten noemen bestrijding van sociaal economische achterstand als activiteit. Een derde gemeente wil de opbouw van wijkpopulaties gemêleerder maken. Het doel van deze maatregel is bestrijding van achterstand in het algemeen en niet alleen op grond van etniciteit. De gemeenten werken in dit verband wel samen met woningbouwverenigingen. Budgetten en opbrengsten worden hierbij niet genoemd.

Twee besturen noemen ook dat in hun gemeenten pogingen worden ondernomen om door middel van volkshuisvesting wijken gemêleerder te maken.

In één gemeente zijn gezamenlijke afspraken gemaakt om taalachterstanden van *autochtone* kinderen aan te pakken.

Onderwijshuisvesting

Gemeenten willen door het aantrekkelijker maken van schoolgebouwen segregatie tegengaan. Ook komt het voor dat een gemeente een populaire (witte) school die meer ruimte nodig heeft, voorschrijft lokalen te gebruiken van minder populaire zwarte scholen in de buurt. Welk budget ermee gemoeid is en welke successen al geboekt zijn, is niet bekend.

Overleg organiseren

Binnen één gemeente, waar overigens nog geen segregatieoverleg tussen besturen en gemeente plaatsvindt, organiseert de gemeente een rondetafelgesprek met onderwijs, welzijn, integratieraad en platform allochtone ouders.

In een andere gemeente proberen schoolbesturen scholen onder hun bestuur uit verschillende wijken met elkaar in contact brengen. Het doel is om kinderen van verschillende etnische achtergrond met elkaar te laten kennismaken als ze niet bij elkaar op school zitten (een soort vriendschapsscholen). De initiatiefnemers hierin zijn de schoolbesturen. Hiervoor is geen extra budget, over resultaten is nog niets bekend.

Eén bestuur meldt dat er op wijkniveau overleg plaats vindt met justitie, zorginstellingen en allochtonen.

VMBO maatregelen

Eén gemeente richt zich op het ondersteunen van allochtone leerlingen in het VMBO door huiswerkbegeleiding, ondersteuning bij het vinden van stageplaatsen en sollicitatietraining. Op deze manier krijgen allochtonen gelijkwaardiger kansen.

In een andere gemeente hebben besturen van VMBO-scholen binnen een Vogelaarwijk een verdeling gemaakt van aanbod (afdelingen) van de scholen om zo te komen tot meer gemengde scholen. Het idee hierachter is dat het onderwijsaanbod vaak de kleur van een school bepaalt.

Brede school

Eén gemeente noemt het bevorderen van de Brede School.

Zes besturen noemden een dergelijke maatregel ook (bijv. MFA Multifunctionele Accommodatie)

Turks meisjesinternaat

Eén gemeente wil naast een islamitische school ook een meisjesinternaat. Het doel hiervan is ook het tegengaan van segregatie (hoe wordt niet gezegd).

Vriendschapsscholen

Eén gemeente gaat geld uittrekken voor het stimuleren van vriendschapsscholen.
Ook één bestuur noemt in dit verband vriendschapsscholen.

VVE

Eén gemeente werkt binnen de VVE met combigroepen (autochtone peuters combineren met allochtone peuters). Het doel is de ontwikkeling van kinderen te verbeteren, maar ook segregatie tegen te gaan. Budgetten en resultaten worden niet genoemd.

Onderwijsconsulent aanstellen

Twee besturen zeggen dat in hun gemeente een onderwijsconsulent is aangesteld onder andere om een brugfunctie naar de Turkse en Marokkaanse ouders te vervullen.

Allochtone leerkrachten werven

Eén bestuur is samen met een PABO bezig allochtone leerkrachten te werven.

4. Ouders

Naast interviews met vertegenwoordigers van de gemeenten en besturen zijn er ook gesprekken gevoerd met *ouders* in de betrokken gemeenten. Via FORUM kreeg het SCO-Kohnstamm Instituut adresgegevens van 21 ouders. Met negen ouders zijn uiteindelijk gesprekken gevoerd. Het betreft interviews met allochtone ouders, waaronder één 'westerse allochtoon'. Eén van de negen ouders had echter weinig te melden, omdat hij alleen lid was van het landelijk platform en te weinig afwist van de lokale situatie.

Er is sprake van een lage respons, dat was mede het gevolg van het feit dat de ouders vaak lastig te bereiken waren.

Te nemen maatregelen.

Vragen we aan de ouders welke maatregelen genomen moeten worden om scholen gemengder te maken, dan noemen vijf van de negen ouders 'betere voorlichting aan en betere communicatie met de ouders' (aan zowel allochtone, als aan autochtone ouders). Dit gebeurt op verscheidene plaatsen in de vorm van activiteiten van ouderplatforms, 'ouderinitiatieven', die voornamelijk uit allochtone ouders bestaan.

Directies van witte scholen zouden aan allochtone ouders duidelijker kunnen maken dat allochtone kinderen wel degelijk welkom zijn op hun school. Eén ouder vindt dat er over en weer meer bewustzijn gecreëerd moet worden. 'Witte scholen moeten bereid zijn zwarte kinderen te accepteren. Het gaat hierbij vooral om de schooldirecties en hoe die hun verhaal duidelijk naar de ouders brengen. De communicatie tussen allochtonen en autochtonen dient te verbeteren.'

Ook bestaat het idee dat sommige witte scholen het wel goed vinden, als er niet te veel allochtone leerlingen komen. Eén van deze vijf ouders woont in een gemeente waar nog geen ouderinitiatieven zijn, maar op zich lijken dergelijke activiteiten haar wel positief.

Drie ouders vinden in de eerste plaats dat de woonwijken gemêleerder moeten worden.

Eén ouder noemt een Amerikaans voorbeeld waarbij een school niet meer dan 40% kansarme leerlingen mag hebben. Een ander vindt dat zo'n quotum afhankelijk moet zijn van de samenstelling van de buurt.

Twee ouders vinden dat veel leerkrachten tekort schieten als het gaat om werkelijke belangstelling voor en kennis over culturele verschillen: 'Vooroordelen van de verschillende groeperingen moeten worden weggenomen'.

Eén (allochtone) ouder ervaart discriminatie op een witte school, doordat de directie en leerkrachten haar geen inzicht gaven in het leerlingdossier van haar kind. Dit gebeurde volgens haar wel als autochtone ouders daarom vroegen. Voor deze en andere ongewenste situaties zou er een centraal meldpunt moeten komen waar ouders terecht kunnen met aan discriminatie gelieerde klachten over scholen.

Op de vraag hoe de ouders aankijken tegen maatregelen zoals loting, dubbele wachtlijsten, duo-aanmelding en gemengde voorschool, reageren de ouders als volgt: Alle ouders ervaren loting als negatief. Met loting kan de hand gelicht kunnen worden. Eén ouder kent een verhaal van een VO-school die een uitgelote autochtone leerling uiteindelijk toch heeft toegelaten. Het enige voordeel dat loting zou kunnen hebben is dat ouders geconfronteerd worden met het probleem van witte en zwarte scholen. In dit verband onderstrepen de ouders ook dat loting in strijd is met het principe van keuzevrijheid van onderwijs.

Over dubbele wachtlijsten is men eveneens weinig positief. Eén ouder zegt dat men dat al doet, maar dat het niet werkt. Een ander merkt op dat dit niet kan werken in een zwarte wijk (eerst moeten dus de wijken gemêleerder worden). Slechts één andere ouder ziet wel wat in de maatregel van dubbele wachtlijsten.

De ouders hebben vergelijkbare bedenkingen als het gaat om duo-aanmeldingen: 'Een vreemd principe als autochtone ouders eerst allochtone ouders moeten vinden.' Ook hier noemt één ouder dat dit in strijd is met het principe van keuzevrijheid van onderwijs.

Eén ouder vindt dat een gemengde voorschool met als doel scholen gemengder te maken in de praktijk niet werkt, drie anderen zien er wel wat in: 'Het kan voorkomen dat autochtone ouders voor een zwartere voorschool *moeten* kiezen (omdat er geen witte voorschool in de buurt is) en dan raken deze ouders van zelf gewend aan het idee dat hun kind ook met allochtone kinderen opgroeit. De keuze voor een zwartere school wordt dan minder moeilijk voor deze betrokken ouders.'

Wel positief staat men tegenover meer voorlichting aan ouders. Eén ouder merkt in dit verband echter wel op dat tweede generatie allochtone ouders vaker voor een witte school kiezen. Het is maar de vraag of de betrokken leerlingen daar goed mee af zijn, omdat de (derde generatie allochtone) leerlingen dan wel op een school met veel grotere groepen zitten.

In verband met de te nemen maatregelen merkt nog één ouder op dat de pers ook een belangrijke rol speelt in het negatieve beeld dat bij autochtonen van allochtonen is ontstaan. Als dit wat positiever gepresenteerd zou worden, zou er ook al veel gewonnen zijn.

Daarnaast zou het ook soelaas bieden als inschrijvingen binnen een gemeente via één inschrijfpunt geschieden. Op deze manier kan een minimum inschrijfleefijd van een toekomstige leerling gehanteerd worden en ontstaan er niet gelijk wachtlijsten, omdat autochtone ouders hun kinderen al vroeg op een populaire school inschrijven.

Ervaren problemen.

De vraag of ouders of oudergroepen problemen ervaren door het bestaan van witte en zwarte scholen, beantwoorden zes van de negen met 'ja'. Eén ouder, die in Groningen woont, zegt dat dit probleem daar niet of minder speelt dan in het westen. De andere ouders vinden segregatie een probleem.

Eén ouder benadrukt het sociaal economische aspect hiervan: 'Segregatie houdt ook verband met het (hoge) opleidingsniveau van vooral witte ouders. Ouders willen voor hun kind een school die aansluit bij hun eigen leefstijl. Ze kiezen dan vaak voor een witte school, maar weten niet hoe het er op andere scholen aan toe gaat. Deze ouders hebben bij voorbaat al een negatief beeld van zwartere scholen. Allochtonen denken overigens ook vaak negatief over witte scholen. Zij denken dat hun kind zich meer thuis voelt op een zwarte school dan op een witte school. Daarnaast speelt bij allochtone ouders vaker de fysieke afstand naar school een belangrijke rol.'

Verschillende ouders benadrukken het belang van het feit dat kinderen samen opgroeien, later in de maatschappij moeten ze ook met elkaar optrekken en samenwerken.

Een andere ouder vergelijkt de verschillen die kunnen ontstaan met verschillen uit het verleden als gevolg van de verzuiling, verschillen die zij niet wenselijk acht.

Zoals al eerder opgemerkt, ervoer één ouder discriminatie op een witte buurtschool, omdat ze geen inzicht kreeg in het dossier van haar kind. Volgens haar komt deze weigering voort uit angst: de leerkrachten zijn bang voor de mondiger wordende allochtone ouders. De angst voor mondige

allochtonen komt ook voort uit het eerder genoemde negatieve beeld dat de media schetsen. De kinderen van de betrokken moeder zijn vervolgens naar een andere school gegaan, daar waren de problemen minder. Ze had daar wel het probleem dat haar dochter ondanks een hoge CITO-score toch een laag schooladvies kreeg. De betreffende dochter zit nu op het VMBO en moeder is bang dat vanwege dit lage advies de dochter op een gegeven moment voortijdig schoolverlater zal worden.

Samenwerking.

Het komt drie keer voor dat scholen of gemeenten gebruik maken van de diensten van ouderplatforms. Eén oudergroep heeft een Plan van Aanpak naar de gemeente gestuurd en de gemeente heeft dit geaccordeerd. Mede als gevolg hiervan heeft de gemeente samen met de schoolbesturen een onderwijsambassadeur aangesteld die één en ander in de gaten moet houden. Dit heeft onder andere geresulteerd in een centraal inschrijfpunt waarbij kinderen pas vanaf 3 jaar ingeschreven kunnen worden. Een andere ouder maakt melding van het feit dat de stadsdelen wel vragen of de oudercomités meedenken en bezig zijn met het voorlichten van allochtone ouders om zich aan te melden bij wittere scholen. Daarbij moet ook aandacht besteed worden aan het inlichten van autochtone ouders over inschrijven op een zwarte school.

Op de vraag op welke wijze de ouders een bijdrage kunnen leveren aan gemengder onderwijs, noemen vier ouders het geven van voorlichting, in de eerste plaats aan andere ouders, maar ook aan de leerkrachten met name op zwarte scholen. Eén ouder benadrukt nogmaals de angst die er bij autochtonen bestaat ten opzichte van mondig allochtonen. Andere oudergroepen willen bij de beleidsstructuur van de gemeente betrokken worden of zijn bezig hun kinderen naar een wittere school te krijgen.

De oudergroepen, -platforms denken te kunnen samenwerken met de scholen, besturen, gemeente, koepelorganisaties of buurtinstellingen (opbouwwerk en Brede School worden genoemd).

Conclusie

Het blijkt lastig te zijn de problemen op beleidsniveau (gemeenten en schoolbesturen) te vergelijken met de individuele problemen van betrokken allochtone ouders. Wel signaleren we een tendens dat deze ouders meer dan eens het gevoel hebben te weinig begrepen te worden door leerkrachten en directies.

Over maatregelen als loting, dubbele wachtlijsten, duo-aanmelding zijn de ouders overwegend negatief. Deze maatregelen staan daarnaast op gespannen voet met het principe van de keuzevrijheid van onderwijs.

Over maatregelen als gemengde voorschool, meer voorlichting, minder negatieve pers en centraal inschrijfpunt is men meer te spreken. Met uitzondering van het centrale inschrijfpunt (waarbij men pas vanaf een minimum leeftijd kan inschrijven) hebben deze maatregelen een minder directief karakter, zijn meer gericht op een mentaliteitsverandering van zowel allochtonen als autochtonen.

Het belang van gemengd onderwijs ligt volgens de ouders vooral in het feit dat de kinderen van nu in de toekomst wel met elkaar in de maatschappij moeten kunnen samenwerken en optrekken.

5 Samenvatting en conclusies

Dit onderzoek is uitgevoerd tegen de achtergrond van kabinetsbeleid dat gericht is op het bestrijden van segregatie in het onderwijs. De rijksoverheid heeft daarvoor de volgende beleidsmiddelen ingezet: gemeenten verplichten tot overleg met schoolbesturen over mogelijkheden om segregatie tegen te gaan (deze verplichting geldt sinds 2006) en (recent) toekennen van middelen aan gemeenten, onder meer voor het opzetten van pilots om te experimenteren met diverse maatregelen. Maatregelen zoals vaste momenten voor aanmelding voor een basisschool, lotingsprocedures voor scholen waar het aantal aanmeldingen groter is dan het aantal plaatsen, acties om ouders voor te lichten en ouderinitiatieven te ondersteunen, en het bevorderen van contacten tussen 'witte' en 'zwarte' scholen.

FORUM heeft in 2007 een inventarisatie laten uitvoeren bij de G31 gemeenten om te bepalen of zij activiteiten ontplooiën om etnische segregatie in het onderwijs tegen te gaan. Daaruit bleek dat in dat jaar bij iets minder dan de helft van de onderzochte gemeenten sprake was van beleidsactiviteit. Het doel van het onderhavige onderzoek was om dat nogmaals te onderzoeken. Is er een jaar later sprake van meer activiteit in de betreffende gemeenten?

Daarnaast zijn in dit onderzoek een aantal zaken toegevoegd ten opzichte van het vorige onderzoek:

- er is niet alleen gevraagd naar segregatiebestrijding in het basisonderwijs gevraagd, maar ook naar beleid en maatregelen op dit terrein in het voortgezet onderwijs
- er zijn naast vertegenwoordigers van de gemeenten ook vertegenwoordigers van schoolbesturen en ouders in het onderzoek betrokken.

Wat is nu het actuele beeld voor het beleid in de onderzochte gemeenten? We vatten de uitkomsten samen in een vijftal hoofdpunten.

5.1 Opvattingen over etnische segregatie in het onderwijs

Voor een goed begrip van de redenen om wel/geen beleid te voeren en van het type beleid is het nodig te weten hoe door gemeenten en schoolbesturen wordt gedacht over etnische segregatie. Wanneer vinden zij dat daarvan sprake is? Komt het voor in de eigen gemeente, bij het eigen bestuur? Vindt men het een probleem?

Aan gemeenten en schoolbesturen werden drie definities van etnische segregatie voorgelegd:

- het vóórkomen van scholen met een meerderheid/hoge concentratie van allochtone leerlingen
- scholen zijn geen afspiegeling van de wijk
- ouders 'vluchten' naar scholen buiten hun eigen buurt

Van deze definities wordt de tweede (scholen geen afspiegeling) het meest onderschreven, zowel door gemeenten als door besturen. Besturen vinden echter vaker dan gemeenten dat er ook sprake is van etnische segregatie als er concentratiescholen zijn of als ouders naar scholen buiten de buurt gaan. Slechts een kwart van de gemeenten ziet dit als vormen van segregatie, tegen circa 40% van de besturen. Besturen vinden ook vaker dat segregatievormen feitelijk voorkomen in de gemeente dan de gemeente zelf. Dat geldt vooral voor 'scholen zijn geen afspiegeling': 49% van de gemeenten zegt dat dit voorkomt in de gemeente, tegen 70% van de besturen.

Een niet onaanzienlijke minderheid van de gemeenten (ongeveer een derde deel) zegt dat ze het niet zozeer over etnische segregatie (willen) hebben maar meer over segregatie naar sociaal-economische kenmerken (arm/rijk). Besturen zeggen dit minder vaak.

Verder is gebleken dat het denken over en de kennis van etnische segregatie zich in de meeste gemeenten beperkt tot het primair onderwijs. Er is sprake van grote onbekendheid bij gemeenten

over etnische segregatie in het voortgezet onderwijs. Eén van de redenen daarvoor is dat processen in het voortgezet onderwijs niet buurtgebonden zijn. Gemeentebeleid is gericht op wijken en buurten, in het bijzonder op buurten met veel inwoners uit achterstandsgroepen. Basisscholen zijn grotendeels buurtgebonden en passen daarom in dit beleid, voor scholen voor voortgezet onderwijs geldt dit niet.

5.2 Overleg en afspraken

In het grootste deel van de gemeenten (83%) wordt overleg gevoerd over etnische segregatie tussen gemeente en schoolbesturen. Deze gemeenten voldoen dus aan de beleidsverplichtingen van de overheid. In 17% van de gemeenten vindt geen overleg plaats. De redenen daarvoor zijn: we zijn nog bezig met het opstellen van een agenda voor de Lokale Educatieve Agenda, het is geen prioriteit, we kennen geen etnische segregatie.

Als er wel overleg wordt gevoerd, gebeurt dat meestal omdat men het onderwerp zelf ook van belang vindt. Maar dat is niet altijd het geval. Voor enkele gemeenten geldt dat men het onderwerp alleen bespreekt omdat dat verplicht is. Er is één gemeente waar men aangeeft dat het onderwerp gevoelig ligt bij de besturen, vanwege de vrijheid van schoolkeuze. In een andere gemeente hebben juist de besturen onderling overleg en afspraken, de gemeente speelt hier geen eigen rol in.

Soms zijn niet alle schoolbesturen bij het overleg betrokken, maar alleen de drie grote. Er is vaker overleg over het primair onderwijs dan over het voortgezet onderwijs.

In de meeste gevallen is het overleg over dit onderwerp niet van recente datum, men spreekt er al langer over met elkaar binnen het kader van het lokale onderwijsachterstandenbeleid.

Overleg betekent echter niet altijd afspraken. In ongeveer een derde van de gemeenten wordt wel overlegd, maar zijn geen afspraken gemaakt. Besturen zeggen dit iets vaker dan de gemeenten.

Kennelijk bestaan er dus binnen gemeenten verschillende interpretaties van 'overleg en afspraken'. Sommige geïnterviewden nuanceerden het begrip afspraak: "het zijn meer intentieverklaringen".

Het beeld ten aanzien van overleg en afspraken ziet er, samengevat, als volgt uit:

- in 6 gemeenten (17%) is er geen overleg, dus ook geen afspraken
- in 10 gemeenten (29%) is er wel overleg, maar geen afspraken
- in 19 gemeenten (54%) is er wel overleg en zijn er ook afspraken

Ten opzichte van het onderzoek uit 2007 betekent dit een lichte stijging van het aantal gemeenten met afspraken. Het gaat echter maar om een klein verschil. Een substantieel deel van de gemeenten (46%) heeft anno 2008 geen afspraken over desegregatiebeleid.

Als er wel overleg is maar geen afspraken, zijn de redenen daarvoor de volgende:

- men vindt in de gemeente etnische segregatie niet een (belangrijk) probleem;
- het gesprek is nog gaande of moet nog beginnen;
- gebrek aan overeenstemming over oorzaken en/of oplossingen; onvoldoende commitment van alle partners (besturen);
- geen prioriteit (andere beleidsonderwerpen worden belangrijker gevonden (bijvoorbeeld onderwijskwaliteit, doorlopende leerlijnen, VVE, democratisch burgerschap);
- geen zicht op/kennis van goed werkende maatregelen;
- gemeente neemt geen initiatief, vindt het een zaak van de schoolbesturen onderling;
- gemeente vindt het wel belangrijk, maar legt het accent niet bij afspraken met besturen maar elders (eigen onderwijsbeleid, woningbouwbeleid).

5.3 Inhoud van de afspraken, gevoerd beleid

In de gemeenten waar afspraken worden gemaakt, is de inhoud daarvan veelsoortig. In volgorde van frequentie is men met de volgende zaken bezig:

Afspraken over aannname van leerlingen

De meest voorkomende maatregelen op dit onderwerp zijn het verbreden van de doelgroep van de Voorschool (ook autochtone kinderen toelaten, ook niet-doelgroepkinderen toelaten), het voeren van een postcodebeleid (voorkomen dat ouders een school kiezen buiten hun postcodegebied), het organiseren van een centrale aanmelding of een vaste aanmelddatum en het tegengaan van instroom in populaire witte scholen. Met elk van deze maatregelen zijn zes of meer gemeenten actief bezig. Maatregelen op dit gebied die niet of nauwelijks worden geprobeerd zijn gescheiden wachtlijsten, gewogen loting, duo-aanmeldingen.

Voorlichting aan ouders en stimulering van initiatieven van ouders en scholen

Hierbij richt men zich in hoofdzaak op ouders die een basisschool moeten kiezen; vaak worden hier peuterspeelzalen bij betrokken. In enkele gevallen betreft het ook ouders die een school voor voortgezet onderwijs moeten kiezen.

Bij twaalf gemeenten stimuleert men ouderinitiatieven, één gemeente is dit van plan. Het betreft vooral het voorlichting geven aan allochtone ouders door de onlangs opgerichte platforms van allochtone ouders.

In zes gemeenten worden scholen ondersteund bij schoolinitiatieven, bijvoorbeeld in het kader van voorlichting aan autochtone ouders om hun kind naar een zwarte school te laten gaan. Aan allochtone ouders wordt voorlichting gegeven om van de voorschool gebruik te maken.

Contact tussen witte en zwarte scholen

In negen gemeenten worden projecten ondersteund waarbij witte en zwarte scholen samenwerken. In drie van deze gemeenten is specifiek sprake van zogenaamde vriendschapsscholen.

Aantrekkelijker maken/ versterking van de kwaliteit van zwarte scholen

Verschillende gemeenten zijn bezig met het aantrekkelijk maken van zwarte scholen door middel van onderwijshuisvesting en inrichting van Brede Scholen, soms met een specifiek aanbod (kunst, sport). Een klein aantal gemeenten noemt ook als maatregel investeren in de kwaliteit van zwarte scholen, bijvoorbeeld in de vorm van schakelklassen en (extra) middelen voor schoolmaatschappelijk werk.

Opvallend weinig is er sprake van afspraken of acties op het gebied van woningbouwbeleid.

Een ruime meerderheid van de schoolbesturen blijkt zich goed te kunnen vinden in de gemaakte afspraken. Dat geeft aan dat er voldoende commitment is voor de uitvoering. Dat blijkt ook uit het feit dat de meeste besturen etnische segregatie als probleem ervaren en er ook binnen het eigen bestuur mee bezig zijn. Dat is echter vaker op het niveau van visie ('integratie bevorderen is een maatschappelijke opdracht') dan in de vorm van concreet eigen beleid.

Ongeveer een kwart van de besturen is het niet eens met de gemeentelijke afspraken, men vindt dat de gemeente te weinig actief is en dat er te weinig resultaten worden geboekt.

Gemaakte afspraken worden in de meeste gevallen wel, maar niet altijd formeel vastgelegd.

Gemeenten en besturen geven over dit onderwerp ook niet altijd dezelfde antwoorden. In gevallen

waarin sprake is van een convenant, is het vaak niet duidelijk wie welke verplichtingen op zich heeft genomen.

5.4 Financiële middelen en monitoring

Van de gemeenten met afspraken kan een derde geen antwoord geven op de vraag welke financiële middelen daarmee gemoeid zijn. De overige gemeenten noemen zeer uiteenlopende bedragen, die echter nogal eens verwijzen naar het totaal van de middelen voor onderwijsachterstandenbestrijding of de onderwijshuisvesting en niet specifiek naar middelen die nodig zijn om de gemaakte afspraken over desegregatiebeleid uit te voeren. Bij de gemeenten die recent geld van de rijksoverheid hebben gekregen voor de uitvoering van pilots is meestal wel helder om hoeveel geld het gaat; deze gemeenten kunnen ook een onderscheid maken tussen het rijksgeld en de eigen investeringen. Verder zijn er enkele gemeenten die voor concrete activiteiten waarvoor formatie is ingezet wel de bijbehorende bedragen kunnen noemen (bijvoorbeeld inzet van consulenten of centraal aanmeldpunt voor ouders).

Van de besturen zegt 40% eigen middelen in te zetten voor de bestrijding van segregatie. Deze worden besteed aan oudervoortlichting, verbetering van de onderwijskwaliteit of de onderwijshuisvesting, taalonderwijs, onderzoek, kunstmagneetscholen, brede school en extra investering in directies van zwarte scholen.

Op de vraag of er al iets over de resultaten van afgesproken maatregelen bekend is, konden slechts enkele gemeenten een duidelijk antwoord geven. Wanneer doelstellingen geformuleerd zijn op het gebied van leerlingstromen, is in een aantal gevallen (niet alle) bekend of die doelen gehaald worden. Als doelstellingen zijn geformuleerd op het gebied van onderwijskwaliteit of verhoging van kansen, weet men in de regel niet welke resultaten behaald worden.

5.5 Betrokken partijen, de rol van ouders

Naast vertegenwoordigers van ouders (de meest genoemde betrokken partij) zijn overige betrokken partijen vooral welzijnsorganisaties en voorschoolse voorzieningen.

Migrantenorganisaties nemen zelden deel en ook overleg met woningbouw/huisvesting vindt weinig plaats.

De oprichting van de platforms allochtone ouders hebben het voor de gemeenten en de besturen gemakkelijker gemaakt om het gesprek te voeren met allochtone ouders. Uit de ouderinterviews is echter gebleken dat het voor de betrokken ouders moeilijk is om mee te denken over het beleidsniveau. Daarvoor hebben ouders dan weer te weinig kennis, of men is gepreoccupeerd met de eigen particuliere ervaringen met scholen.

Bijlage 1 Afspraken bestrijding etnische segregatie in het onderwijs, per gemeente

o = overleg; a= afspraken

	Overzicht gemeente-activiteiten I¹¹	o	a	afspraken over aanmelding/aanname van leerlingen	afspraken over voorlichting aan ouders/begeleiden ouders bij schoolkeuze	afspraken over huisvestingsbeleid in de wijken	afspraken over aantrekkelijker maken/ versterking kwaliteit van zwarte scholen
1	Alkmaar	X	X	Gemeente doet aan verbreden doelgroepen Voorschool, maar omdat VVE's gekoppeld zijn aan achterstandscholen die zware en dure compensatieprogramma's aanbieden, trekken deze VVE' s vooral achterstandskinderen, met als gevolg dat de school waaraan de VVE gekoppeld is niet witter wordt. Als maatregel om uitbreiding van populaire witte scholen tegen te gaan zet gemeente 'Integraal huisvestingsplan' in, dit is echter nog te vers om over resultaten te spreken, moet nog uitgewerkt worden en ligt bij besturen gevoelig.			Het aantrekkelijker maken van scholen door specifieke extra' s (BSO, Brede School etc.) doet gemeente met name in achterstandswijken. Daarnaast zijn er in de gemeente schakelklassen.

¹¹ o = gemeente voert overleg ten aanzien van bestrijding etnische segregatie met schoolbesturen.

a = gemeente heeft afspraken gemaakt ten aanzien van bestrijding etnische segregatie in het onderwijs.

	Overzicht gemeente-activiteiten I ¹¹	o	a	afspraken over aanmelding/aanname van leerlingen	afspraken over voorlichting aan ouders/begeleiden ouders bij schoolkeuze	afspraken over huisvestingsbeleid in de wijken	afspraken over aantrekkelijker maken/ versterking kwaliteit van zwarte scholen
2	Almelo	X					
3	Amersfoort	X					
4	Amsterdam	X	X	De gemeente is voor PO bezig gewogen loting uit te werken. Plaatsingsbeleid heeft gemeente in één stadsdeel, resultaat is nog niet bekend. Het principe van duoaanmelding in PO wordt in gemeente genoemd als mogelijkheid om volgend jaar een pilot te starten.			
5	Arnhem	X	X	Voor PO en VO heeft de gemeente de regel zo min mogelijk tussentijdse leerlingsovername van ouders die vluchten, dit wordt niet wenselijk geacht. Gemeente is bezig met het verbreden van de doelgroep Voorschool.	Afspraken over voorlichting aan ouders/begeleiden ouders bij schoolkeuze gebeurt voor PO en VO op wijkniveau	De gemeente telt vier Vogelaarwijken, volkshuisvestingsbeleid gebeurt vooral in dit kader.	Wat schoolgebouwen betreft merkt gemeente op: ouders kiezen wel voor school (zowel PO als VO) met aantrekkelijk gebouw. Verder streeft de gemeente naar betere voorzieningen van alle leerlingen in het PO. Het bevorderen van kwaliteitsinitiatieven speelt vooral in PO. Het VO denkt dat ze dat zelf wel kunnen, buiten gemeente om.
6	Breda	X	X	Voor PO heeft gemeente de regel geen tussentijdse		De gemeente streeft naar een evenwichtiger samenstelling,	Gemeente maakt onderwijs aantrekkelijker door

	Overzicht gemeente- activiteiten I ¹¹	o	a	afspraken over aanmelding/aanname van leerlingen	afspraken over voorlichting aan ouders/begeleiden ouders bij schoolkeuze	afspraken over huisvestingsbeleid in de wijken	afspraken over aantrekkelijker maken/ versterking kwaliteit van zwarte scholen
				<p>leerlingenovername van ouders die vluchten. In het kader van postcodebeleid wil men zoveel mogelijk kinderen in hun eigen wijk naar school laten gaan.</p> <p>Verbreden doelgroep Voorschool speelt vooral in de transformatiegebieden, waar de meeste onderwijskansenscholen liggen.</p>		<p>verdunnen/diversificatie van de doelgroep door woningbouwveranderingen in een breder kader (sloop/nieuwbouw, verhouding koop/huur).</p>	<p>vormgeving van brede schoolontwikkeling en MFA (multifunctionele accommodatie), prioriteit transformatiewijken: in 2010 wil de gemeente brede scholen met een specifiek profiel hebben staan in nieuwbouwlocaties met ook andere functies daaraan verbonden.</p> <p>Ook de islamitische school in de gemeente heeft een wijkfunctie, die wil de gemeente samen met een andere school ontwikkelen naar brede school met als doel meer uitwisseling. De gemeente heeft anderstalige internationale schakelklassen.</p>
7	Den Bosch	X					
8	Den Haag	X	X	<p>Het verbreden doelgroep Voorschool doet gemeente om zo te proberen segregatie te voorkomen.</p>		<p>Vanuit onderwijsbeleid bestaat weinig zicht op volkshuisvesting.</p>	<p>Zware achterstandsscholen (80% en meer achterstandsl leerlingen) krijgen meer geld van de gemeente voor allerlei zaken, bijvoorbeeld</p>

	Overzicht gemeente- activiteiten I ¹¹	o	a	afspraken over aanmelding/aanname van leerlingen	afspraken over voorlichting aan ouders/begeleiden ouders bij schoolkeuze	afspraken over huisvestingsbeleid in de wijken	afspraken over aantrekkelijker maken/ versterking kwaliteit van zwarte scholen
							inhoudelijk wordt ingezet: meerkansenprofiel, dat is 6 uur per week extra leertijd voor iedereen.
9	Deventer	X	X	Gemeente heeft een postcodebeleid en plaatsingsbeleid voor het PO. Om uitbreiding van populaire witte scholen tegen te gaan hanteert de gemeente het postcodebeleid.	Afspraken over voorlichting aan ouders/begeleiden ouders bij schoolkeuze in het PO gebeurt door brieven aan ouders van kinderen onder de 4 jaar.		Beleid op het gebied van het aantrekkelijker maken van schoolgebouwen wordt nog nader bepaald.
10	Doesburg	X					
11	Dordrecht	X	X	Voor PO en VO heeft de gemeente regel geen tussentijdse leerlingenovername van ouders die vluchten. Het verbreden doelgroep Voorschool doet gemeente ook.	Platform allochtone ouders stimuleert de gemeente door zich te richten op ouders en diverse mogelijkheden voor schoolkeuze in het PO		Gemeente probeert zoveel mogelijk de scholen met een slecht imago op gebied van onderwijshuisvesting vooruit te helpen. De gemeente heeft ook brede scholen. Verder investeert de gemeente in VVE, schakelklassen en inzet orthopedagogen multidisciplinaire teams in het kader van de zorg, de Schoolbegeleidingsdienst en leerlingzorg. De gemeente betaalt

	Overzicht gemeente- activiteiten I ¹¹	o	a	afspraken over aanmelding/aanname van leerlingen	afspraken over voorlichting aan ouders/begeleiden ouders bij schoolkeuze	afspraken over huisvestingsbeleid in de wijken	afspraken over aantrekkelijker maken/ versterking kwaliteit van zwarte scholen
							schoolmaatschappelijk werk om juist de scholen met een andere populatie een steuntje in de rug te geven. Op basis van de populatie van de school worden uren schoolmaatschappelijk werk toegekend: weinig probleem/risicoleerlingen krijgen minder dan scholen met relatief veel risicoleerlingen.
12	Ede	X	X	Tussentijdse leerlingsovername van ouders die vluchten in PO is in nieuwe wijken niet altijd te handhaven	Samen met welzijnsorganisaties heeft men een voorlichtingsproject voor het PO gestart: allochtone vrouwen bezoeken ouders van 1,5 tot 4-jarigen om hen te helpen bij het schoolkeuzeprocess.		De brede school bestaat wel in gemeente, is niet opgezet in het kader van het spreidingsbeleid maar er wordt bij de verschillende activiteiten wel rekening gehouden met het bevorderen van de integratie.
13	Eindhoven	X	X	De gemeente vindt dat iedere individuele school voor een meer evenwichtige verdeling moet zorgen.	Iedere ouder krijgt vóór de 2e verjaardag van een kind een kaart met daarop informatie over PO-scholen	Woningbouwcoöperaties houden zich hiermee bezig, hoe precies is niet duidelijk.	Investeren in kwaliteit is niet het primaire doel van de gemeente, gemeente wil wel een goed pedagogisch klimaat stimuleren.
14	Emmen	X					
15	Enschede						
16	Gouda						

	Overzicht gemeentelijke activiteiten I ¹¹	o	a	afspraken over aanmelding/aanname van leerlingen	afspraken over voorlichting aan ouders/begeleiden ouders bij schoolkeuze	afspraken over huisvestingsbeleid in de wijken	afspraken over aantrekkelijker maken/versterking kwaliteit van zwarte scholen
17	Groningen						
18	Haarlem	X	X	<p>De gemeente wil zo nodig gewogen loting binnen het VO. Dit heeft echter te maken met huisvestingcapaciteit van scholen en niet met de schoolkleur.</p> <p>Voor postcodebeleid in PO zijn adviezen geformuleerd. Voor plaatsingsbeleid in het PO zijn er concrete voorstellen om met vaste aanmelddata te gaan werken. Verbreden doelgroep Voorscholen doet gemeente volop door ook niet-doelgroepleerlingen toe te laten (definitieverruiming).</p>	<p>Gemeente heeft hernieuwde aanpak in voorbereiding om betere voorlichting aan ouders die voor het eerst een PO-school kiezen vanuit de peuterspeelzaal.</p> <p>In de vorm van een Kennemerkring met schoolleiders (rectoren) uit het VO geeft men voorlichting aan ouders die overstap moeten maken vanuit het PO naar het VO</p>		<p>In de gemeente bestaat een strategisch huisvestingsplan Onderwijs: vaste afspraken (nu-2012) over het gebruik van gebouwen en de bijbehorende budgetten. De gemeente heeft afspraken over specifieke extra's, maar niet alleen voor zwarte scholen. Voor scholen die dat willen stimuleert de gemeente de ontwikkeling van brede scholen en bso mogelijkheden. Schoolbesturen kiezen zelf voor bepaalde concepten, dat is niet aan de gemeente. De gemeente zet in op school de wijk: de wijk moet leidend zijn voor de overige voorzieningen, kinderen van de wijk moeten op de diverse locaties van scholen en andere instellingen van jeugdbeleid naschoolse activiteiten kunnen doen. Daarmee kun je invloed</p>

	Overzicht gemeente- activiteiten I ¹¹	o	a	afspraken over aanmelding/aanname van leerlingen	afspraken over voorlichting aan ouders/begeleiden ouders bij schoolkeuze	afspraken over huisvestingsbeleid in de wijken	afspraken over aantrekkelijker maken/ versterking kwaliteit van zwarte scholen
							hebben op de kwaliteit, met name de niet-schoolse dingen. De gemeente telt diverse schakelklassen in allerlei vormen. Net is er een akkoord bereikt voor vijf scholen meer specifieke schoolgebonden schakelklassen op te zetten, naast de bestaande stedelijke schakelklassen.
19	Heerlen	X					
20	Helmond	X					
21	Hengelo	X	X	De schoolbesturen hebben de afspraak gemaakt dat er geen deurbeleid is.	De gemeente heeft afspraken over voorlichting aan ouders bij de PO-schoolkeuze		Gemeente besteedt wel aandacht aan specifieke extra's, maar niet alleen voor zwarte scholen
22	Leeuwarden						
23	Leiden	X	X				In het kader van onderwijshuisvesting steunt de gemeente (niet witte scholen) uitbreidingsscholen in districten met witte vlucht. Voor het VO investeert de gemeente in de naschoolse opvang.

	Overzicht gemeente-activiteiten I ¹¹	o	a	afspraken over aanmelding/aanname van leerlingen	afspraken over voorlichting aan ouders/begeleiden ouders bij schoolkeuze	afspraken over huisvestingsbeleid in de wijken	afspraken over aantrekkelijker maken/versterking kwaliteit van zwarte scholen
24	Lelystad	X					
25	Maastricht	X					
26	Nijmegen	X	X	Voor postcodebeleid in het PO gaat gemeente voedingsgebieden bepalen in het kader van segregatie. Voor plaatsingsbeleid in het PO zijn er in het projectplan per 1 januari 2009 afspraken gemaakt voor centraal aanmelding en toelating. Gemeente hanteert maatregelen om populaire scholen (in het algemeen) tegen te gaan door middel van ouderinitiatieven.	Voorlichting gebeurt in gemeente via het centrale aanmeldpunt voor het PO, daarnaast proberen ouderinitiatieven groepen scholen onder de aandacht van ouders te krijgen.	De gemeente probeert via het aanname- en toelatingsbeleid de school een afspiegeling te laten zijn van de wijk (zo evenwichtig als de wijk is samengesteld) en daar voert de gemeente breed volkshuisvestingsbeleid op, dat is echt een lange termijn kwestie: er worden duurdere huizen in armere wijken gebouwd en goedkope huizen in rijke wijken. Het wordt genoemd in het gemeentelijk projectplan.	
27	Rotterdam	X	X	Gemeente heeft voor PO gewogen loting en een postcodebeleid niet alleen in verband met segregatie, maar met totale schoolpopulatie. Gemeente heeft plaatsingsbeleid VO dat houdt in dat inschrijvingen twee weken in maart plaatsvinden. Gemeente doet aan	Gemeente heeft afspraken over voorlichting aan PO-ouders, dit noemt men de buurtcarrousel		Gemeente hanteert een integraal huisvestingsbeleid voor zowel het PO als VO. De gemeente maakt ook afspraken over specifieke extra's als BSO, Brede school etc. Daarnaast investeert de gemeente in onderwijskwaliteit van zowel PO als VO.

	Overzicht gemeente-activiteiten I ¹¹	o	a	afspraken over aanmelding/aanname van leerlingen	afspraken over voorlichting aan ouders/begeleiden ouders bij schoolkeuze	afspraken over huisvestingsbeleid in de wijken	afspraken over aantrekkelijker maken/versterking kwaliteit van zwarte scholen
				verbreden doelgroep Voorscholen.			
28	Schiedam	X	X	Gemeente heeft voor PO een postcodebeleid. Voor plaatsingsbeleid in het PO gaat gemeente uitzoeken of het zo is dat ouders buiten de boot vallen als zij zich te laat inschrijven (en dat hoogopgeleide ouders zich heel vroeg inschrijven op een populaire school). De gemeente denkt bijvoorbeeld minimale leeftijd van inschrijving. Gemeente doet aan verbreden doelgroep Voorscholen naar integraal peuterspeelzaalbeleid. Maatregelen om uitbreiding van populaire witte scholen tegen te gaan zou voort moeten komen uit vaste inschrijfmomenten en andere maatregelen op het gebied van plaatsingsbeleid, voorlichting en toeleiding van ouders.	Afspraken over voorlichting PO-ouders pakt men in herstructureringsgebieden (sloop/nieuwbouw) aan, dat mensen in de nieuwbouw ook naar de school in de buurt gaan (pr, communicatie, gezamenlijke voorlichting).		Gemeente hanteert een integraal huisvestingsplan, onderwijshuisvesting: wat hebben scholen nodig en hoe kunnen we scholen aantrekkelijker maken voor andere groepen ouders, dat onderwijslokalen beschikbaar worden gesteld voor BSO of andere doeleinden. In de gemeente komen alle scholen met veel achterstandskinderen in aanmerking voor extra faciliteiten in het kader van de brede schoolontwikkeling: alle scholen hebben BSO en peuterspeelzaal. Scholen die meedoen aan de brede schoolontwikkeling krijgen een jaarlijks budget op basis van bredeschool-activiteitenplan dat ze heel breed kunnen inzetten,

	Overzicht gemeente- activiteiten I ¹¹	o	a	afspraken over aanmelding/aanname van leerlingen	afspraken over voorlichting aan ouders/begeleiden ouders bij schoolkeuze	afspraken over huisvestingsbeleid in de wijken	afspraken over aantrekkelijker maken/ versterking kwaliteit van zwarte scholen
							waaronder ook kwaliteit.
29	Sittard- Geleen						
30	Tiel	X	X	Postcode- en plaatsingsbeleid in het PO is afpraak tussen de schoolbesturen: vaststelling van de voedingsgebieden. Gemeente doet aan verbreden doelgroep Voorscholen door VVE beleid uit te voeren. Uitbreiding van populaire witte scholen gaat de gemeente tegen door leerlingen in de eigen wijk naar school te laten gaan.	Onderwijsvoorlichters voor PO zijn er bij welzijnsinstellingen en voorlichting op scholen door de directeur als ouders zich inschrijven en via internet.		Gemeente investeert in kwaliteit en zet heel erg in op VVE en Schakelklassen
31	Tilburg	X					
32	Utrecht	X	X	Gemeente heeft postcode- en plaatsingsbeleid. Gemeente doet aan verbreden doelgroep Voorscholen. De gemeente voert ook maatregelen om uitbreiding van populaire witte scholen tegen te gaan.	Gemeente heeft afspraken over voorlichting aan PO- ouders.		Gemeente heeft afspraken over het aantrekkelijker maken van schoolgebouwen, maar dat geldt voor alle scholen, het geldt niet alleen voor zwarte scholen. Datzelfde geldt voor specifieke extra's en investeringen in kwaliteit

	Overzicht gemeente- activiteiten I¹¹	o	a	afspraken over aanmelding/aanname van leerlingen	afspraken over voorlichting aan ouders/begeleiden ouders bij schoolkeuze	afspraken over huisvestingsbeleid in de wijken	afspraken over aantrekkelijker maken/ versterking kwaliteit van zwarte scholen
33	Venlo	X					
34	Zaanstad	X	X	In VO is een plaatsingsbeleid: een vast aanmeldmoment met als doel om zoveel mogelijk alle scholen te laten voortbestaan.			Afspraken met huisvesting onderwijs zijn al heel ver: komt er een gebouw leeg en de wijk groeit dan kan daar een nieuwe school komen. Alle scholen in de krachtwijk zijn brede scholen, dat zijn er zeven. De visie wordt afgestemd op de wijkagenda. Brede doeluitkeringen worden hier aangewend: extra intensiveren in de onderkant van de samenleving.
35	Zwolle						

	Overzicht gemeente-activiteiten II	afspraken over ondersteunen van ouderinitiatieven	afspraken over ondersteunen van schoolinitiatieven	afspraken over ondersteunen van projecten vriendschapsscholen/uitwisselingsprojecten tussen witte en zwarte scholen	eventueel andere afspraken over ondersteuning
1	Alkmaar				
2	Almelo				
3	Amersfoort				
4	Amsterdam	Er bestaat sinds kort een platform allochtonen, vooral gericht op concentratiescholen, resultaten nog niet bekend		In de gemeente is een aantal projecten waarbij PO-scholen samenwerken, nog geen resultaten bekend	Over de gehele linie zijn er nog geen resultaten bekend. Het blijft een lastig probleem om op te lossen zolang voor ouders vrijheid van schoolkeuze bestaat (en de besturen daar op kunnen inspelen). Gemeente is van plan na te gaan hoe het zit met sociaal-economische segregatie.
5	Arnhem	Vooraf in VO is er overleg met allochtone ouders	Vanaf 1995 profileren VO-scholen zich vooral op sport of cultuur		
6	Breda	De gemeente heeft een platform allochtone ouders (in samenwerking met Forum tot stand gekomen), de gemeente kijkt hoe zij betrokken kunnen worden in het stedelijk		Gemeente is bezig met vormgeving van profilering van scholen, nog geen concrete resultaten, bijvoorbeeld een school die zich wil profileren als brede school met profiel op het gebied van theater en cultuur en ook proberen tot uitwisseling met andere scholen te komen.	Algemeen gewenst resultaat van het meerjarige ingrijpend programma in de achterstandswijken: diversere samenstelling van de wijk en

	Overzicht gemeente-activiteiten II	afspraken over ondersteunen van ouderinitiatieven	afspraken over ondersteunen van schoolinitiatieven	afspraken over ondersteunen van projecten vriendschapsscholen/uitwisselingsprojecten tussen witte en zwarte scholen	eventueel andere afspraken over ondersteuning
		onderwijsbeleid.			tegengaan van segregatie.
7	Den Bosch				
8	Den Haag	Ondersteunen van ouderinitiatieven in de vier wijken waar de scholen geen afspiegeling zijn van de wijk. Daar is ook een projectleider voor aangesteld die dat gaat trekken. Na ongeveer anderhalf jaar zullen daarvan resultaten zichtbaar zijn.		Voor alle scholen: ontmoetingen/uitwisseling tussen scholen, aansluiten bij bestaande projecten, niet eenmalig, incidenteel, maar structureel. Er moet eigenlijk geen competitie zijn tussen wit en zwart. Niet vrijblijvend.	
9	Deventer		Een pilot om een zwarte school witter te maken.		Gezamenlijke ondertekening PO-scholen van convenant aanpak segregatie
10	Doesburg				
11	Dordrecht	Gemeente subsidieert platform allochtone ouders en organisaties die zich richten op het verbeteren van de positie van ouders in het onderwijs.		Bijvoorbeeld: Uitwisseling doordat een PC PO-school en een Openbare school in hetzelfde gebouw zitten: uitwisseling op een natuurlijke manier.	
12	Ede		Ja, deze initiatieven worden ondersteund door de scholenconsulent,	In één wijk is sprake van samenwerking tussen twee PC en één islamitische PO-school (koken, sporten, voor ouders: "opvoeden zó" etc.) Dit is het project School en Partners.	

	Overzicht gemeente-activiteiten II	afspraken over ondersteunen van ouderinitiatieven	afspraken over ondersteunen van schoolinitiatieven	afspraken over ondersteunen van projecten vriendschapsscholen/uitwisselingsprojecten tussen witte en zwarte scholen	eventueel andere afspraken over ondersteuning
			bijvoorbeeld op het gebied van voorlichting om PSZ-gebruik te stimuleren (zowel voor allochtonen als autochtonen).		
13	Eindhoven	Vooral ten aanzien van allochtone ouders. Op wijkniveau wordt veel contact met allochtone ouders gezocht.	Binnen de scholen worden alle ouders betrokken bij integratievraagstukken.		
14	Emmen				
15	Enschede				
16	Gouda				
17	Groningen				
18	Haarlem	Doen mee met project voor allochtone ouders van Forum in de wijk Schalkwijk (met veel allochtonen).			
19	Heerlen				
20	Helmond				
21	Hengelo	Er zal blijken wat nodig is en wat nog opgezet moet worden.		Er is een uitwisselingsproject tussen de zwarte school en een compleet witte PO-school in een andere wijk.	
22	Leeuwarden				
23	Leiden	Gemeente is van plan ouderinitiatieven te			Gemeente heeft onderwijsconsulent

	Overzicht gemeente-activiteiten II	afspraken over ondersteunen van ouderinitiatieven	afspraken over ondersteunen van schoolinitiatieven	afspraken over ondersteunen van projecten vriendschapsscholen/uitwisselingsprojecten tussen witte en zwarte scholen	eventueel andere afspraken over ondersteuning
		ondersteunen, maar dat is nog niet daadwerkelijk gebeurd.			ingezet om allochtonen en autochtone ouders voor te lichten. Dit wordt stopgezet, omdat eigenlijk alleen allochtone ouders bereikt werden en het was de bedoeling ook autochtone.
24	Lelystad				
25	Maastricht				
26	Nijmegen	Een deel van de projectgelden gaat naar de ouderinitiatieven	Een deel van de projectgelden gaat naar schoolinitiatieven, ondersteund door het Christelijk Pedagogisch Studiecentrum (CPS)	Ja, het project ondersteund door CPS	
27	Rotterdam	Er is sprake van 20 groepen met ouderinitiatieven om oudervoorlichting te geven.		Voor PO vriendschapsscholen, volgend jaar begint dit voor VO-scholen.	
28	Schiedam	In herstructureringsbuurten: bijvoorbeeld groepsgewijs inschrijven.		Bevorderen van modern burgerschap (geldt voor alle scholen) en het ontwikkelen van vriendschapsscholen (met extra aandacht voor de scholen in de buurten die niet echt een gemengde populatie kunnen krijgen (vanwege de populatie van de buurt).	
29	Sittard-Geleen				
30	Tiel		Schoolbegeleidings-		

	Overzicht gemeente-activiteiten II	afspraken over ondersteunen van ouderinitiatieven	afspraken over ondersteunen van schoolinitiatieven	afspraken over ondersteunen van projecten vriendschapsscholen/uitwisselingsprojecten tussen witte en zwarte scholen	eventueel andere afspraken over ondersteuning
			middelen en gemeentelijk budget kunnen ingezet worden voor professionalisering van kwaliteit van leerkrachten. Scholen kunnen subsidieaanvragen indienen om bepaalde initiatieven van de grond te trekken.		
31	Tilburg				
32	Utrecht	Gemeente ondersteunt ouderinitiatieven.	Als er schoolinitiatieven zijn, zal de gemeente dat zeker ondersteunen.	Vriendschapsscholen voor PO.	Burgerschapsvorming en vreedzame school
33	Venlo				
34	Zaanstad	Er wordt extra geïnvesteerd in de ouderkamer.	Platform brede school met als doel een werkgroep PO/VO op te richten.		
35	Zwolle				